

TEOZÓFIAI KIFEJEZÉSEK EGYSZERŰ MAGYARÁZATAI

(A használatos pszichológiai kifejezések függelékével)

**MARY E. WILKINSON
ARTHUR W. OSBORN**

Fordította: Martinovich Géza

A fordítást átnézte és átdolgozta:

Hary Györgyné, Dr. Minya Klára, Bárány Károly, Bognár Tamás, Reicher László

Magyar Teozófiai Társulat, 1998

ELŐSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ

Ezt a könyvet két ausztráliai teozófus, Mary E. Wilkinson és Arthur W. Osborn írták 1924-ben, a Teozófiát tanulmányozók számára.

Ilyen munkára nagy szükség van, mivel a teozófiai kifejezések száma igen nagy és különösen a keleti filozófiából és miszticizmusból kölcsönzött kifejezések okoznak nagy nehézséget a teozófiai irodalmat (különösen a mozgalom keletkezésének kezdetén kiadott műveket) tanulmányozóknak.

Reméljük, hogy a teozófia iránt magyarul érdeklődők is igen hasznosan fogják forgatni ezt a kis művet.

BEVEZETÉS

A könyvben magyarázott nagyon sok szó szanszkrit eredetű. A teozófia szanszkrit nyelvet nem ismerő tanulmányozói néha úgy érzik, hogy az idegen terminológia megtartása akadály a teozófiai tudás megszerzésének és asszimilálásának. Az elmúlt években kísérleteket tettek arra, hogy ezt a nehézséget áthidalják és a teozófiai írók, ahol csak lehetséges, igyekeztek a szanszkrittel egyenértékű kifejezéseket anyanyelvükön használni. De nem szabad elfelejteni, hogy a mai modern nyelvek nagyon szegényesek metafizikai kifejezésekben.

Ezért elkerülhetetlen volt, hogy a Teozófiai Társulat alapítói indítatva érezzék magukat bizonyos szanszkrit kifejezéseket használni; a szanszkrit lévén az a nyelv, amelyet a hindu elme évszázadokon át alakított ki, hogy kifejezze a tudat benső síkjain végbemenő tényeket.

Felesleges mondanunk, hogy a megfelelő szakkifejezés-szótár használata nélkülözhetetlen a tanulmányozás céljaira és átsegít a memorizálásukhoz szükséges kezdeti erőfeszítéseken. A szanszkritben gazdag és értékes terminológia áll rendelkezésünkre és ez a könyv kísérlet arra, hogy ezen kifejezések egy részét felhasználhatóvá tegyük a teozófia tanulmányozói számára.

A könyvben szereplő kifejezésekkel szoftunk a leggyakrabban találkozni. Figyelnünk kell viszont arra, hogy közülük nagyon soknak rendkívül finom árnyalati jelentése van. Mivel azonban ez a munka az átlagos tanulmányozó számára készült, csak a legáltalánosabb jelentésüket ismertetjük.

A szerzők arra is figyelnek, hogy ne csupán pusztá meghatározásokat adjanak. Ez kísérlet arra, hogy a lehető legegyszerűbben fejtsék ki a teozófia legfontosabb aspektusait.

Különösen reméljük, hogy mind a kezdő, mind a komolyabb tanulmányozó is hasznosnak fogja találni ezt a fajta munkát, mivel összefoglaló alakban kapja meg a teozófiai tanítás célját és terjedelmét és sok érdekes pontra vonatkozó hasznos zsebkönyve lesz.

A szerzők köszönetüket fejezik ki azoknak, akik olvasták a kéziratot és hasznos javaslatokat adtak: C. Jinarajadasanak, Samuel Studdnak, F.L. Woodwardnak (a buddhista kifejezésekre vonatkozóan) és Mrs. Josephine Ransomnak.

Melbourne, 1924. augusztus

M.E.W., A.W.O.

A TÁBLÁZAT MAGYARÁZATA

Szokásos a teozófiai irodalomban, hogy a legfinomabb és a legszubtilisabb anyagból álló síkokra, mint a „legmagasabbakra”, a legdurvább és legsűrűbb anyagból állókra, mint a „legalacsonyabbakra” hivatkoznak. A valóságban ezek a síkok áthatják egymást. Valójában egyik sík sem alacsonyabb, vagy magasabb a másiknál. A legsűrűbb síkot olyannak lehet tekinteni, amelyben az anyag a leginkább összpontosított és ezért kevesebb teret foglal el, mint a ritkábból álló. A hét sík, vagy inkább gömb anyaga tehát egymásba hatol és közös középpontja van. Amint a világegyetem hét síkjának anyaga áthatja egymást, úgy van ez az ember testeivel is. A fizikai test, lévén ez a legsűrűbb, egyben a legkisebb, az asztrális, mivel az ritkább anyagú, már nagyobb teret foglal el és így tovább. Így érjük el végül a legfinomabb anyagból álló világot – síkot – amit rendszerint „első síknak” neveznek.

Sokszor találkozunk azzal a kifejezéssel, hogy „átment egyik síkról a másikra”. Ez ismét félrevezető. „Átmenni” egyik síkról a másikra nem jelent szükségképpen helyváltoztatást, csupán a tudat kiterjesztését, aminek következtében az ember tudatosul az anyag fokozott finomságú szintjein. Az Adeptus például kontemplációba merülve egy helyben ül és tudatossá válik bármelyik síkon, amelyre a figyelmét összpontosítja.

A VILÁGOK, TUDAT- ÉS ENERGIA-SZINTEK, VAGY SÍKOK TÁBLÁZATA

Szanszkrit kifejezések	Teozófiai kifejezések	Buddhista kifejezések	Princípiumok, vagy tudat aspektusok	Tudathordozó eszközök, vagy burkok
ÁDI	Isteni világ	Maha-para-nirvánai világ	—	—
ANUPÁDAKA	Monádi világ	Para-nirvánai világ	—	—
ÁKÁSHA	Szellemi világ	Nirvánai vagy átmikus világ	Átma, szellem	—
VÁYU (VÁJU)	Intuíció világa	Buddhikus világ	Buddhi, szellemi világ	Üdvösség test
TEJAS (TEDZSASZ) vagy AGNI	Mentális Felsőbb Alsóbb	Mentális Felsőbb Alsóbb	Felső manasz Alsó manasz	Kauzális test Mentális test
APASZ	Vágyak világa	Asztrális világ	Káma, vágy, az állati lélek	Asztrális test
PRITHIVÍ	Fizikai világ	Fizikai világ	Prána, élet-lehelet, Linga Sharira Sthula Sharira	Éteri testmás Éteri testmás Sűrű fizikai test

TEOZÓFIAI KIFEJEZÉSEK EGYSZERŰ MAGYARÁZATAI

ABSZOLUTUM

A Legmagasabb. A metafizikai tudomány felismeri, hogy a látható univerzum minden változása mögött ott van AZ, ami változatlan; hogy minden látható sokféleség mögött az Egység van, ami mindent átölel, láthatót és láthatatlant, megnyilvánultat és megnyilvánulatlant; az élet egyetemes óceánja, ami meglelkesíti a leghatalmasabb istent és a legegyszerűbb rovat is. Ez a végtelen, fel-foghatatlan teljesség az abszolút Parabrahman.

A-CHIT

Chit (csit) a fenntartás, megtartás elve, a vedantai hármasság második személye. Megfelel a hindu Vishnunak. Amikor az felismeri valódi önmagát, akkor az Chit, Bölcsesség. A-chit ennek a tagadása. (Lásd még SAT, ANANDA alatt is.)

ADEPTUS

Az a nagy lény, aki befejezte emberi fejlődését, de aki önként visszajön a földre, hogy segítségére lehessen az emberiségnek. Némelyik Adeptus tanítványokat fogad azok közül, akik a szellemi fejlődés bizonyos szintjét már elérték, illetve különös fogékonyságot és képességet mutatnak a szolgálatra. (Lásd CHELA). Annie Besant a "Mesterek" című kis könyvét azoknak hasznos olvasni, akiket érdekel ez a fontos téma. Ez a könyv többek között e nagy Tanítóknak a jelenben és múltban való létezésére vonatkozó bizonyítékokkal is foglalkozik. (Lásd még ARHAT, MESTER, MAHATMA alatt is.)

ÁDI

Kezdet. A legmagasabb, vagy legfinomabb síkot gyakran Ádi-nak nevezik. E sík első alsíkjának anyagát Ádi-tattvának nevezik. (Lásd még SÍKOK és TATTVA alatt is.)

ÁDI-TATTVA

A legfinomabbtól számított első sík végső atomja. Ádi a neve az első (isteni) síknak. Tattva jelenti bármely sík alap-atomját. (Lásd még SÍKOK és MONÁDI ESSZENCIA alatt is.)

AGYALAPI MIRIGY (Agyfüggelék-mirigy, hipofízis.)

Csökevényes szerv, amely az agy alapján helyezkedik el. Azt hiszik, hogy az összából fejlődött ki, amely közvetlen folytatása a gerinctelenek tápcsatornájának. A hipofízis megtartotta különleges működését a fizikai test növekedésével kapcsolatban. Ez az a szerv, amely az agyba közvetíti az asztrális látással szerzett tudást.

AHAMKÁRA

Az Én-ség érzete. Az elkülönült lét illúziója.

ÁKÁSHA

Szó szerint: tér. Az első megnyilvánult elem a kozmoszban; a legfinomabbtól számított harmadik sík alakítható anyaga, amiből az összes dolgok fejlődnek. Jellegzetessége a hang. Ez azonban nem olyan hang, mint ahogy itt a fizikai síkon ismerjük, hanem inkább **a hang gyökere**. Az a tény, hogy az ákásha sík áthatja a fizikait, a hallás alapja. A hang az ákásha rezgése, de a fülünk csak akkor reagál, ha a rezgés mozgásba hozza a környező fizikai légkört és tudatunk a levegő-hullámokat hangra fordítja le.

Megjegyzendő, hogy a többi síkok anyaga hasonló jellegzetes tulajdonságokkal rendelkezik a következőképpen:

<i>Váyu</i> (vāju)	Levegő – a tapintással kapcsolatos (buddhi, 4. sík).
<i>Tejas</i> (tedzsasz)	Agni, vagy Tűz, vagy Fény – a látással kapcsolatos (mentális, 5. sík).
<i>Ápas</i>	Víz – az ízleléssel kapcsolatos (asztrális, 6. sík).

E szanszkrit szavak megfelelőjét lásd SÍKOK alatt és a bevezetésben közölt táblázatban. Lásd még Annie Besant: A kozmosz felépítése (*The Building of the Kosmos*) című művét, amiből az alábbiakat vettük:

„Az ahamkárából jön létre az anyagi világegyetem; először ez létrehozza az ákashát, ákashából a levegőt, a levegőből a tüzet, a tűzből a vizet, a vízből a földet. Nos, miért ez a sorrend? Először ákásha: létre jön az Ős-hang, az ákásha egyetlen tulajdonsága, azután létrejön a levegő, de mi a levegő ebben az értelemben? Természetesen nem az atmoszferikus levegő, természetesen nem a későbbi megnyilvánulás levegője, a gázok keveréke, ahol már létrejöttek az atomok. Az Upanisádok és Puránák nagy 'Levegő'-je, a Legfelsőbb légzése; ez a levegő alapján véve mozgás, mert csak a mozgás megindulásával jöhet létre bármiféle megnyilvánulás. Így tehát először van az ákásha, amelynek egyetlen tulajdonsága a hang; azután következik a mozgás, amit a nagy lélegzet ad át ennek az ákashának és ezekben van a hang, a tapintás, a második érzék; a hangból és tapintásból – ama bizonyos ákashából és légből – keletkezik a tűz, mert ehhez az ákásha és a lehelet közötti súrlódás szükséges és ez az elektromosság, ami nélkül a további növekedés nem lehetséges. Mindaddig, amíg az ákashából kiinduló dolgok alakot nem kapnak a lélegzetből és formát nem adnak az elektromosságnak, hogy a csoportosulások létrejöhessenek, nem lehetségesek az atomi szerkezetek, amiből a víz és föld keletkezik, illetve a folyékony és szilárd megnyilvánulásai ama dolgoknak, amelyeket eddig "anyagtalan"-nak nevezünk. Jegyezzük meg a dolgok ezen sorrendjét, amit mi intellektuálisan az ember érzékszerveivel azonosíthatunk. Látjuk, hogy az első a hallás érzékének felel meg, a másodikban már benne van a hang és a tapintás, a második érzékszerv; azután a tűzzel a fény következik, ami a látással függ össze, úgy, hogy ekkor már van hang, tapintás és látás. Azután következik a víz, ami az ízleléssel van kapcsolatban, mivel nedvesség nélkül nincs ízlelés – és ekkor a négy már együtt van. Végül a föld következik, amelynek lényeges jellegzetessége a szaglás.”

ÁKÁSHA KRÓNIKÁK (ÁKÁSHAI-FELJEGYZÉSEK)

Minden cselekedet és esemény, ami megtörtént, kitörölhetetlenül fel van jegyezve az ákásha szint finom anyagában. Gyakorlott okkultisták ezért képesek arra, hogy bolygónk teljes történetét elolvassák. Tulajdonképpen nemcsak a földi élet történései vannak ott leírva, hanem a világegyetemben történtek is. Ezek a kozmikus képek, bár léteznek az ákásha szinten, ritkán láthatók ott közvetlenül, hanem rendszerint csak visszatükrözött alakban a mentális világban, vagy az aránylag még sűrűbb anyagban, az asztrálisban. Természetesen az alsóbbrendű anyagban történő visszatükröződések bizonyos fokig torzok. Az ilyen képszerű feljegyzések létezése magyarázza meg a teszt-elmélet (pszichometria) ismert jelenségét, amikor érzékeny személy kezében tartva valamilyen tárgyat képes arra, hogy behelyezze magát azokba az eseményekbe, amelyek azzal a bizonyos tárggyal kapcsolatban és környezetében történtek.

ALSÓBB ÉN

A személyiség, amely az énből áll, amint megnyilvánul a fizikai, asztrális és alsó mentális testekben – ezen nem állandó eszközökben, amelyeken át a gondolkodó kifejti erőit a három alsó világban. (Lásd még a MAGASABB ÉN, SZEMÉLYISÉG, NÉGYESSÉG és GONDOLKODÓ alatt is.)

ALAYA (ALAJA)

A világ-lélek. A buddhi princípium (bölcesség–szeretet) a kozmoszra vonatkoztatva. (Lásd még BUDDHI alatt is.)

ALAYA VIJNÁNA (ALAJA VIDZSNYÁNA)

Szó szerint „a tudat tárháza”. Buddhista kifejezés. Hasonló ahhoz a tudatossághoz, amit még nem vagyunk képesek elérni és ami az anyag és a szellem mögött van. Még nem érte el az öntudatosság fokát. Ez Bergson "Elan de Vie"-je, Leibnitz energiája, von Hartmann és mások tudattalanja. Ez a következő:

1. Aktív, vagyis az észlelő tudat magja.
2. Passzív, mint a tudat érzékelő képessége.

3. Ha ez téves hit tárgya, amennyiben ez az öntudat gyökere, akkor minden személy eljut odáig, hogy önmagát személyes én-entitásként tekintse.

ANANDA

Üdvösség. „Az Én, visszavonván önmagát a nem-éntől (anyagtól), saját tiszta természetében ananda, üdvösség, szabad az anyagtól.” (Annie Besant: Tanulmány a tudatról [*A Study in Consciousness*]).

Ananda a védikus Hármasság harmadik személye. (Lásd még SAT, CHIT alatt is.)

A világegyetem létrejötte annyit jelent, hogy Isten azonosította magát világegyetemének formáival. Ha megszűnik ezt tenni, a világegyetem feloszlik és Isten saját tiszta lényegében marad. Isten életének ez a visszahúzódása abból, amit teremtett – ananda. Így minden egyén, aki figyelmét visszavonja érzékeinek tárgyától, eléri azt, hogy nem kötődik többé hozzájuk, ennél fogva megvalósítja az egységet az Egy Élettel és eléri anandát, az üdvösséget.

ANUPADAKA

(An: 'nélkül'; Upadaka: 'tartály'.) Naprendszerünkben a legmagasabbtól számítva a második sík elnevezése. Monádi, vagy Para-Nirvánai síknak is nevezik. (Lásd még SÍKOK alatt is.)

APAS (APASZ)

A legfinomabbtól számítva a hatodik sík. Rendszerint asztrális szintnek, vagy a vágyak szintjének is nevezik. (Lásd még a [sík](#)ok 5. oldalán lévő táblázatában.)

ARHAN, vagy ARHAT, ARHATSÁG

Az adeptus buddhista elnevezése. (Lásd még ADEPTUS alatt is.) Arhat az, aki áthaladt a negyedik beavatáson; a Mester pedig, aki az ötödik beavatást is elnyerte. Az arhatság az egyéni megváltás.

ARÚPA

Alaktalan, vagy formanélküli. Ezt a kifejezést rendszerint a mentális világ magasabb síkjaira alkalmazzák, ahol a gondolatok elvontak, meghatározott forma nélküliek. (Lásd még RÚPA alatt is.)

ASZTRÁLIS

Maga a szó csillagosat, csillogót jelent, de jelenleg az okkult irodalomban általában arra használják, hogy a finom anyagnak azt a területét írják le vele, ami közvetlenül körülveszi és áthatja a fizikai világot. Az ember, amint kifejlődik, ezt a területet fogja legelőször meghódítani. A korai kutatók számára az asztrális sík anyagának legfigyelemreméltóbb vonása annak ragyogása volt, ezért nevezték asztrálisnak. (Lásd még SÍKOK alatt is.)

ASZTRÁLIS TEST

A tudat eszköze (érzelmi teste) az asztrális (érzelmi) síkon. (Lásd még ASZTRÁLIS, KAMA és SÍKOK alatt is.)

ATLANTISZ

Sziget-világrész, amely egykor az Atlanti óceánon létezett. A negyedik gyökérfajnak szolgált lakhelyül és magasan fejlett emberek segítségével – akik fölöttük királyokként uralkodtak – nagyszerű civilizációt alapítottak. A nép azonban megromlott és a hatalmas okkult erők ismeretét önző célokra használta, ezáltal lealacsonyította. Szörnyű kataklizmák egész sorozata következtében a sziget az Atlanti óceán hullámaiba merült. A sok özönvíz-legenda valószínűleg ennek a nagyon távoli katasztrófának halvány visszhangja. Gyakorlott tisztánlátók azonban függetlenek a hétköznapi történelemtől, mivel ők a világ történetének feljegyzéseit a finomabb világokban tudják olvasni. (Lásd még FAJOK alatt is.)

ÁTMÁ

Szó szerint az Én (Self). Ezt a szót különféle előragokkal együtt is használják, hogy leírassák az egyetemes ÉN különböző aspektusait, mint pl. Paramatma, a legfőbb, abszolút ÉN; Pratyagátma, az elvont és egyetemes ÉN; jivátmá (dzsivátmá), az egyéniesült Én.

Amikor az Én szót egyaránt használjuk az egyetemes ÉN és annak különböző visszatükröződései leírására, akkor ez azon a felismerésen alapul, hogy a minden emberi lényben lévő Én-ség érzete az Egyetemes ÉN-ben lakozó élethez vezethető vissza. A filozófia szerint a végső elemzésben minden felosztható az Én-re és a nem-Én-re. Ha mindezt átgondoljuk, azt fogjuk tapasztalni, hogy minden látszólag elkülönült Én és minden látszólag elkülönült nem-Én beleolvadhat az Egy ÉN-be, ami másképpen kifejezve az alapvető kettősség, a szellem és az anyag.

Az átmá szó teozófiai értelemben az emberi szellem, a Monád akarat-aspektusának megnyilvánulása az átmikus, vagy szellemi síkon. (Lásd még SZELLEM alatt is.)

ÁTMIKUS SÍK

A legfelsőbbtől számított harmadik sík. Néha nirvánai síknak, néha pedig ákásha-síknak is nevezik. A teozófiai elnevezések új rendszerében szellemi világnak is hívják. Az emberi fejlődés legfelsőbb szintje. A két még magasabb szintet rendszerint az isteni megnyilvánulás világának nevezik. (Lásd még ÁKÁSHA, valamint SÍKOK alatt is.)

AUM vagy OM

Igen ősi, szent szó, ami a keleti bölcsek szerint mélységesen misztikus jelentőségű. Jelképes természetében mindegyik betűje kozmikus igazságot képvisel. Ez a szó erőteljes hatásokat képes kifejteni, ha bizonyos módon ejtik ki. (Lásd még MANTRAM alatt is.)

AURA

Az embernek fizikai testén kívül más teste is vannak. Ezek a testek, mivel finomabb anyagból állnak, nemcsak áthatják a fizikai testet, hanem azon túl is terjednek. Ezt a kivetítést, vagy szegélyt nevezik aurának. Minden fizikai formának megvan a finomabb mása és ennek következtében az aurája is. A gyakorlott tisztánlátó láthatja ezeket az aurákat és annak vibráló színei sok mindent felfednek a megfigyelt egyén vagy tárgy belső tulajdonságairól. Az emberi aura körvonalainak ragyogása és határozottsága úgy növekszik, amint az egyén kifejlődik. Magában foglalja az éterikus, asztrális, mentális, kauzális (vagy magasabb [felső] mentális) – és magasan fejlett embereknél a buddhikus tudathordozót is.

AVATÁRA

Az avatára, a szó legmagasabb értelme a Szentháromság Második Aspektusának inkarnációja egy tökéletessé vált ember testében. Ezt a hinduknál PURNÁ-nak, vagy TÖKÉLETES AVATÁRÁ-nak nevezik. Az avatára kifejezés az isteninek emberi alakban való kisebb megnyilvánulásait is fedi, amit AVESHÁNAK vagy RÉSZLEGES AVATÁRÁNAK neveznek. A Purna és Avesha Avatára közötti megkülönböztetés a mértékben rejlik, amennyire az isteni Élet az emberi eszközöket felhasználja. A következő meghatározások ezt tisztázni fogják:

PURNA AVATÁRA

A tökéletes avatára, Aki közvetlenül a Háromság Második Személyétől ered. (Mahávisnu).

„Az isteni Élet, miután nevet és formát vett magára, nyilvánul, de a nyilvánulás feltételeit az önmagát feláldozó adeptus jellegzetes neve és alakja határozza meg. Központjai ... kezdik kiformalni a nyilvánuló Élet eszközeit ... Ilyen avatára mind a három központon (átmá, buddhi, manasz. *A ford.*) keresztül teljességgel nyilvánítja az Egy Életet és a Mahávisnu emlékezetével, mint saját emlékezetével rendelkezik. Ezt nevezik Purna vagy Tökéletes Avatárának.” (*Tanulmányok a Bhagavad Gitáról* – „The Dreamer” álnevű ismeretlen szerzőtől.)

„Mi az avatára?.. A nyilvánult Istenség leszállása, akár Vishnu, akár Shíva különleges neve alatt, akár mint Ádi-Buddha, az egyéniség csalóka alakjában, amely jelenség ezen a csa-

lóka bolygón élő ember számára objektívnek látszik, de a pusztá tények szerint nem az. Tekintettel arra, hogy ennek a csalóka formának nincs se múltja, se jövője, mert nem volt megelőző inkarnációja és nem lesz következő újraszületése sem, semmi dolga a karmával, tehát annak nincs hatalma fölötte.

„Gautáma Buddha bizonyos értelemben, mint avatára született. Tekintettel azonban az elkerülhetetlen dogmatikus alapú ellenvetésekre, ez magyarázatot kíván.

„Nagy különbség van az avatára és a dzsivanmukta között: az egyik – mint már mondtuk – csalóka megjelenés, karma nélküli és előzőleg soha nem inkarnálódott; a másik, a dzsivanmukta olyan lény, aki egyéni érdemei által nyeri el a nirvánát... Az avatára van, készen lép elő, a dzsivanmukta azzá válik... Az avatára az Istenség alászállása a csalóka formába; a dzsivanmuktának számtalan inkarnáción keresztül kell áthaladni és érdemeket halmozhat fel bennük. Nem ezen érdemek miatt lesz belőle nirváni, hanem az elmúlt inkarnációkban kitermelt karmája vezette őt guruja felé, aki azután be fogja avatni a nirvána misztériumába és aki az egyetlen, aki képes segítségére lenni, hogy elérje ezt a magasztos állapotot.” (A *Titkos Tanítás*.)

AVESHA AVATÁRA

A részleges avatára. Olyan emberi lény, aki bizonyos különleges fokban fogadta magába az isteni kiáramlást. Az Aveshának két típusa van:

1. *Szvarupa-Avesha*. Ha az ember tudathordozó eszközeit végleg elfoglalja egy magasabb lény, például, ha az ember saját asztrális testét egy másik lény foglalja el.

2. *Saktya-Avesha*. Ha valakire akaraterővel hatnak és befolyásolják (Shakti). Inkább befolyásolás ez, mint tényleges inkarnáció.

„Az aveshavavatárak esetében csak tiszta eszközt választanak, nem szükségképpen mukta-jógit (felszabadult embert) és az Isteni Élet az így képesített embert csak meghatározott időre és bizonyos különleges célokra használja ... Általában az isteni befolyás egy életen át ragyog a megtisztult eszközön keresztül és látszat szerint, mint ahogy valójában is van, az ember elmerül az őt elárasztó Isteni Életben. Ha azonban ez a befolyás eltávozott, ha a beborító Isteni Élet megszűnt hatni az emberi testen keresztül, az ember folytatja korábbi emberi mivoltát, visszanyeri saját emlékezetét és saját karmáját.” – „The Dreamer”.

KALKI AVATÁRA

A hinduk szerint Vishnunak már kilenc avatárja volt; a tizedik, KALKI még eljövendőben van.

„Az AVESHA és SHAKTYA AVATÁRÁ-kat néha ANSHA AVATÁRÁK-ként, vagy részleges megnyilvánulásnak határozzák meg, míg a teljes vagy PURNA AVATÁRÁK csak akkor jöhetnek el, ha valamely nirvánai (felszabadult) ember egyesített és harmonizált központjait használják fel a megnyilvánulásra.” – „The Dreamer”.

AVÍCHI, vagy AVÍTCHI (ÁVÍCSI)

A végtelen nyomorúság és tökéletes elkülönülés állapota. A poklot, mint állapotot és nem mint valami helyet kell felfogni, akár a Földön, akár másutt.

BEAVATOTT

Olyan ember, aki bebocsátást nyert a misztériumok ismeretébe, miután az előírt próbákat kiállta. A beavatottnak több fokozata van. A beavatott kilép a fejlődés általános menetéből, hogy rövidebb és meredekebb és ennek következtében nehezebb úton haladjon az emberi tökéletesség felé.

BEAVATÁS

Bebocsátás a misztériumok tudásába. A tudat határozott kiterjedése. A fejlődés a tudat fokozatos kitágulását jelenti. Ez bizonyos meghatározott törvényekkel összhangban történik és része a vallás mélyebb tanításai működésének, hogy a törekvőt a szellemi haladás és a végső tökéletesség céljához vezesse.

Ahogy az egyetemi rendszerben is meghatározott fokozatok vannak, éppen úgy vannak ilyenek a szellemi természet fejlődésében is. Mindegyik új fokozatot egy új beavatás jelez, ami nem csak új tudást tár fel, hanem bizonyos fizikain túli erőkön való hatalmat is ad. Ezért a legszigorúbb feltételeket követelik meg a jelöltektől, és csak azok kapják meg a magasabb rendű tanítást, akik minden önzést eltávolítottak magukból. Bármely így kapott mentális hatalom önző célokra való felhasználása szörnyű következményekkel járna a törvény megszegőjére.

A beavatáshoz természetesen beavatóra is szükség van és jóval azelőtt, hogy az ember a világság felé törekedve felfogná a beavatás lehetőségét, Mestere a magasabb világokban már gyengéden figyelemmel kíséri, felkészülve arra az időre, amikor az illető a jövőbeli fejlődése során már érdemessé válik a tanítványságra. Haladása során, mialatt fizikai teste alszik, az illető, mint próbatanítvány mutatható be az asztrális világban. A próbatanítványság rendszerint hét év. A mindennapi fizikai életében többnyire nincs is tudatában próbára bocsátásának. Ha ezt az időt megfelelően letöltötte, a következő fokozat már az elfogadott tanítványság lesz és kapcsolata Mesterével sokkal szorosabbá válik. További idő eltelte után, amennyiben eredményt ért el, még bensőbb kapcsolatba kerülhet Mesterével, és azt a fokot éri el, amit a „Mester Fiának” neveznek. Ezek a közte és Mestere közötti fokozatok személyes kapcsolatként jellemezhetők, de van egy másik kapcsolat is, amely az Adeptusok Testvériségével, mint egészszel jön létre. Ez a Testvériség csak akkor enged valakit a soraiba, ha az első beavatásra képesítette magát. Ez az egyetemi felvételi vizsgának felel meg. Az egyetemi tanulmányok vége az adeptusság. (Lásd C. W. Leadbeater: *Teozófiai kézikönyv*, Annie Besant: *A tanítványság ösvénye*.)

Négy egymásra következő beavatás van, amelyek után az ember Mesterré válik, elérve a legmagasabb fokozatot az erkölcsi fejlődésben. A különböző fokokon való képesítések rövid összefoglalása hasznára válhat a tanulmányozónak:

Az első lényeges dolog a **gondolat ellenőrzése**; tisztaság, őszinteség és együttérzés is szükséges, mielőtt valamely tanító figyelmét magára vonná.

A próbatanítványság ösvényén:

A fent említett képesítéseket meg kell szereznie, bár azok tökéletességét még nem követelik meg ezen a fokon. A megpróbáltatások és a próbatételek a mindennapi életből valók. Úgy tűnik, hogy a tanítványnak minden segítség nélkül kell dolgozni.

Az elfogadás után: „A tulajdonképpeni ösvény”:

Bizonyos fokú eredmények elérése szükséges az alábbi képességekben:

1. Megkülönböztető-képesség.
2. Világi dolgok iránti közömbösség.
3. A mentális képességek hatos csoportja.
 - a. Az elme ellenőrzése.
 - b. A test és az érzékek ellenőrzése.
 - c. Tolerancia.
 - d. Állhatatosság, kitartás.
 - e. Hit.
 - f. Egyensúly.
4. Vágy a felszabadulásra. (Az ember most már kész a beavatásra.)

Első beavatás:

Ettől a fokozattól kezdve azon kell munkálkodni, hogy tökéletesen teljesítsünk:

A személyes énrre vonatkozó minden illúziót meg kell semmisíteni; a kételkedést tudással kell megszüntetni; felül kell emelkedni minden babonán.

Második beavatás:

A tanítvány (CHÉLA, CSÉLA, lásd később) megtanul működni a finomabb világokban, és elmétől elméhez közvetlenül kommunikálni. Amikor ezek a pszichikai képességek (SZIDDHIK, lásd később) kifejlődtek, a csélá kész a következő fokozatra.

Harmadik beavatás:

Az ember egységet valósít meg a Legfelsőbbel. Tudatosan működhet olyan szinteken, ahol a tudatot mint egységet lehet érezni. A földi vágyak utolsó foszlányának is el kell tűnnie. Az elkülönültséget levetve az ember eléri a negyedik beavatást.

Negyedik beavatás:

Az ember leveti az utolsó öt bilincset:

1. Vágy az élet után a formai világban.
2. Vágy az élet után a forma nélküli világban.
3. Gőg.
4. Ingerlékenység.
5. Illúzió.

Az embernek többé már nem szükséges újraszületnie. Tudása bolygó-láncunkra vonatkozólag mindent magában foglal. Tetszése szerint beléphet a nirvánába. (Lásd még NIRVÁNA alatt is.)

Ötödik beavatás:

Az ember asekha adeptussá válik. „Hét ösvény” áll előtte nyitva. Szabaddá vált. (Lásd még NIRMANAKAJA alatt is.)

BHAGAVAD-GITÁ

vagy az Isteni Ének. A nagy hindu eposz, a MAHABHARATA egy epizódja. A mű párbeszéd Krishna és Arjuna (Ardzsuna), vagy Isten és az emberi lélek között. A hindu írások legmagasabb etikai tanaiból tartalmaz néhányat és gyakorlati okkult értekezésnek is tekinthető.

BHAKTI-JÓGA

A szellemi fejlődés egyik rendszere. Tárgya a szeretet által történő egyesülés az istenivel. (Lásd még Annie Besant: „*Three Paths to Union With God*” [*Három ösvény az Istennel való egyesüléshez*].)

BHÚTÁK

A különböző szintek elemei. Gonosz fajtájú természetsellemek is.

BILINCSEK

A tíz bilincs (Sanyodzsana) buddhista kifejezés. A tíz bilincset az ember egyenként veti le, amint a tanítványság útján előre halad. Ezek:

- a. *Sa-Kkája-Ditthi*: A személyiség, illetve a test tévhite arról, hogy a személyiség állandó.
- b. *Vicikiccha* (Vicsikiccsá): „Kételkedés” a tanítóban, a tanításban és a Szentek Testvériségében.
- c. *Sila-bbata-parámása*: „Megromlott elképzelés a pusztá erkölcsiség és szertartásosság értékéről.”

Ha valaki teljesen megszabadul az **a**, **b**, **c** bilincsektől, akkor „meg van váltva” („megtért”), belépett a folyamba, azaz sotapanno, „a folyam győztese” – vagyis első fokú beavatott, és már csak legfeljebb hétszer kell megszületnie, sok esetben még kevesebbszer.

- d. *Káma*: „Érzékiség” – (vonzódás).
- e. *Pátighá*: „Rosszakarat” – (iszony).

Ez az öt kötelék a shrávaka fokozat második és harmadik alfokozatán foglalkoztatja az embert. (Lásd még SZENTSÉG ÖSVÉNYE alatt is.) Általában a beavatás után öt-hat életemben át foglalkozik ezzel a feladattal valaki.

f. Rúpa-rága: „A forma utáni vágy”, akár a fizikai, akár a konkrét mennyei világban.

g. Arúpa-rága: „A formanélküliség utáni vágy”, az absztrakt mennyei világban születés utáni vágy.

h. Máno: „Góg” önmagunkra, vagy inkább az eddig elért eredményeinkre vonatkozóan.

i. Uddhacca (Udhaccsa): Szó szerint „felfuvalkodottság”, amit úgy magyaráznak, hogy a nem-gögösségére büszke, arra, hogy levetette a **h.** bilincset, vagyis máno-t.

j. Avijjá (Avidzsá): „Tudatlanság”, a tudás hiánya. Amint valaki arhat lesz, ez a bilincs is le-hull éppúgy, mint az **a., b., c.** bilincs is leesik, amint valaki belép a folyamba.

A jelölt most elérte az arhátságot, vagy szentséget és ha élete befejeződik, többé már nem kell új-raszületnie. (Buddhista terminológia szerint ez az utolsó beavatás. *A fordító.*)

BOLYGÓ-LÁNC

Hét bolygóból álló kör a fejlődés rendjében, amelyen egy bolygó-ciklus folyamán egymásután különböző élő szervezetek alakulnak ki. (Lásd még LÁNC alatt is.)

BRAHMÁ

A hímnemű Brahmá a hindu Hármasság harmadik személye, a mindenség teremtője, vagy kifejlesztője.

BRAHMAN

A semleges Brahman, vagy Brahm, a Hármasság mögötti abszolútumot jelenti. Brahmából származik ISHVARA, az Úr, Hármasság az Egységben. Ishvara-ból ered Brahmá, Vishnu és Shiva.

BUDDHA

A Megvilágosodott. Ez inkább egy bizonyos állapot, vagy tiszttség neve, mint valamely egyéné. Gautama, akit mint Úr Buddhát ismerünk, a buddhizmus megalapítója, Indiában nyerte el a megvilágosodottság állapotát i.e. 563-ban. A szülei Siddharthának nevezték: „Aki tervét befejezte”.

BUDDHASÁG

A legfelsőbb megvilágosodottság a világ tanítására.

BUDDHI

Buddhi a tudat intuíció- vagy bölcsesség-aspektusa. Ez az emberi tudat, amely a buddhikus testen át működik a buddhikus szinten. A név a szanszkrit bölcsesség szóból származik. A buddhikus testet néha a boldogság testének is nevezik, mivel a boldogság az istenség bölcsesség-aspektusának jellegzetessége.

CHAKRA (CSAKRA)

Az asztrális érzékelő-központokat örvénylő mozgásuk miatt csakráknak, vagyis kereknek nevezik.

Amint a fizikai test is egyre bonyolultabb és tökéletesebb szerkezetévé vált a tudat működése számára és az öt érzékszerv is kifejlődött a hosszas folyamat alatt, ugyanúgy az asztráltestben is hasonló érzékelő-központok alakultak ki, hogy az ember az asztrális szinten „láthasson”, „hallhasson”, stb. Amíg ezek az érzékelő-központok nincsenek megszervezve, addig nem képes helyesen meglátani és megérteni az asztrális szint jelenségeit. Ezen csakrák végleges kifejlődése az, ami megkülönbözteti a gyakorlott tisztánlátót a fejletlen pszichikustól. Az emberek legnagyobb részénél az asztrális testet még ezután kell véglegesen megszervezni és alkalmassá tenni, hogy független tevékenységre legyen képes az asztrális szinten.

CHÉLA (CSÉLA)

Valamely, az okkultizmusban járatos mester tanítványa. A cséla lehet fizikai testetöltésben lévő, vagy azon kívüli. Fizikai testetöltésben a tanítást közölheti vele a mester akkor, amikor a cséla fizikai testében van, vagy azon kívül is, amikor alszik. A próbatanítványnak nem is szükséges ismernie mesterét a fizikai világban. (Lásd még GURU alatt is.)

CHIT (CSIT)

Tudat. Éber tudatosság. A Védikus Hármasság második aspektusa. (Lásd még A-CHIT alatt is.)

CHOHAN (CSOHÁN)

Aki elérte a tökéletességet és lemond a Nirvána örömeiről, hogy az emberiséget segítse.

CIKLUS

A természeti jelenségek megfigyelése megismertette velünk a ciklusok eszméjét. Az égitesteknek pályájukon való változatlan keringése; az évszakok szabályos visszatérése mindannyiunk számára ismert példák. Mindennapi életünkben is megfigyelhetünk néhány ilyen törvényt, midőn azt mondjuk, hogy a történelem ismétli önmagát, vagy amikor bűnözési hullámról beszélünk.

Teozófiai szempontból a ciklus kifejezés többet jelent, mint pusztán körben való mozgást. Felfelé való mozgást is magában foglal. Röviden tehát az élet a fejlődés során spirális úton halad a legfelsőbb célja felé. Pontosan szólva a történelem sohasem ismétli meg önmagát, hanem a ciklus ismétlődésekor, amikor az események újból megtörténnek, akkor az már magasabb szinten történik, mint korábban.

Vannak ciklusok a ciklusokon belül is. Az egyén fejlődése összhangban van a ciklikus törvénnyel, mint a nemzeteké is. Valójában minden dolog ciklikusan fejlődik, beleértve a naprendszereket is.

CLAIRVOYANCE

Szó szerint tisztánlátás. Clairvoyance az a látás, ami áthatol a fizikai fátyolon. Ha elemezzük, minden látás a rezgésekre való visszahatás. A fizikai tárgyakat azért látjuk, mert a szem úgy van megalkotva, hogy a fénynek nevezett rezgésekre reagáljon. A fény azonban az óriási rezgésskálának csak egy tartománya. A tudomány számára ismert rezgési skála a 16 rezgés/másodperc (hang) és az alatti rezgésszámtól a röntgen-sugarakig és azon túl a kozmikus sugarakig terjed, azonban ezek közül az ember fizikai szerveivel csak a hangokra (ultrahangok kivételével), a hősugarakra és a fényre képes reagálni.

A tisztánlátás azt a képességet jelenti, hogy bizonyos belső érzékeket hozunk működésbe, amelyek a körülöttünk lévő más, szemmel nem látható rezgések némelyikét is felfogják.

A tisztánlátásnak sokféle fokozata van, a természet különböző világainak (mint pl. az éterikus, asztrális, mentális, stb.) megfelelően. Sokan azok közül, akiket népszerűen „clairvoyant”-oknak neveznek, csupán a fizikai világ éterikus részét látják. A tisztánlátásnak ezt és egyéb fajtáit is gyakran olyan módszerekkel fejlesztik ki, amelyek nem csak veszélyesek, de a fejlődés szempontjából visszahúzóak is lehetnek. Szigorúan véve a „clairvoyant” (tisztánlátó) kifejezést csak azokra szabadna alkalmazni, akik belső látása magas szellemi képességük természetes következményeként fejlődött ki. Ezek az emberek a fejlődésben messze a fajuk előtt járnak; ők nem csak látnak, de meg is értik, amit látnak; látomásaik világában teljes tudatossággal rendelkeznek és uralják azt.

Nincs összefüggés a pszichizmus és a spiritualitás között. A spiritualitás az egység tudatossága, a magasabb Én működése. A pszichizmus pedig a halandó személyiséghez tartozó alsóbb testek bizonyos központjainak felébredése.

COSMOS

A világegyetem (univerzum). Néhány író kozmosznak írja, ha az egész megnyilvánult világegyetemre utal és Cosmosnak, ha annak csak egy önmagában is teljes részére gondol, mint pl. a naprendszer vagy egy galaxis.

CSOPORTLÉLEK

Fejlődése során az élet halvány, meg nem határozott szinttől az erősebben körvonalazott szintig halad. Korai fokozatain egyidejűleg a formák nagy számán át jut kifejeződéshez. Egy bizonyos fokon az alsóbb mentális és az asztrális sík anyagából alakít ki magának eszközt. Ezt az eszközt a teozófiai kifejezésekben csoportléleknek nevezzük. Egy ilyen csoportlélekhez számos fizikai test tartozik. A fejlődés alsóbb birodalmaiban egy csoportlélek számos testet éltet, ami különösen a rovaroknál több ezerre, sőt egész fajtákra is kiterjed.

Amint az élet fejlődik és amint az elkerülhetetlenül magasabb kifejeződésre törekszik, az egy lélek által éltetett fizikai formák száma csökken.

A magasabbrendű állatok az emberrel való állandó érintkezés következtében – pl. a házasítással – elérik az egyéniesülést. Más szavakkal az élet, amely eddig a fókig a csoportlélekben jutott kifejeződésre, a kauzális testben összpontosul és innen kezdve minden egyes fizikai testben nyert tapasztalat, ahelyett hogy a csoportlélek nagy közös tartályába ömlene, az **egyéni** tartályban, a kauzális testben marad meg. (Lásd még KAUZÁLIS TEST alatt is.)

DAMA

Az érzékek és a test ellenőrzése.

DEVA (DÉVA)

Szó szerint Ragyogó Lény. Az istenszerű lények hindu elnevezése. A deva kifejezés rendszerint olyan lényt jelöl, aki a magasabb világokban létezik és a kereszténység fogalmai szerinti angyalnak felel meg. A kifejezés a természetsellemeket is magában foglalja.

DEVACHAN (DEVACSÁN)-SÍK

Szó szerint a Ragyogó Föld. A mentális szint. A kereszténység mennyországa.

Mindenki, kivéve a leggonoszabbakat, bizonyos időt tölt el a testetöltések között ezen a szinten. Az ember itt valósítja mindazokat az intellektuális és szellemi törekvéseket, amelyeket a fizikai testében csak halványan érzékelt. A művész, aki tudatában volt annak, hogy eszméit a fizikai szinten csak nehézkesen tudta formába önteni, itt képes lesz arra, hogy legfinomabb elképzeléseit e magasabb világ fogékony anyagában formálja meg. Itt a zeneszerzőt az isteni harmóniák veszik körül; az emberbarát megfigyelheti a társadalmi viszonyok megjavítását célzó tervének beérését. Mind egyikük, a fejlődési fokának megfelelően, ezen a síkon valósítja meg eszméinek tökéletességét. Az ember csak akkor élvezheti a devachan sík tapasztalatait, ha még fizikai testében valami magasabb törekvést épített be jellemébe. Ezért az emberiség kevésbé fejlett egyedei a két inkarnáció között csak rövid ideig tartózkodnak ezen a szinten, míg a haladottabbak több száz évet töltenek el itt.

DHARMA

Rendszerint a kötelesség szóval fordítják. Valamely dolognak benne rejlő, veleszületett természete. A lét alapvető természete az Egység, de megnyilvánulásában az egység sokszággá bontakozik ki, vagy közkeletű szóval a különböző formák világává. Ha figyelmünket az emberi világra korlátozzuk, azt látjuk, hogy az megszámlálhatatlan fejlődési fokon lévő egyéneket foglal magában, a legprimitívebb vadembertől kezdve a legmagasabb műveltségű és szellemiségű emberig. Ezért az ember dharmája, vagy kötelessége nagyon kifejezetten egyéni. A kevésbé fejlett ember olyan életmódot folytathat, amelyben pusztán érzéki gyönyöröket keres és az ebből következő szenvedés értékes leckét ad majd neki. Az ő dharmája valóban megköveteli, hogy ilyen durva érzéseket tapasztaljon. De a lét magasabb fokán álló ember számára dharmája elleni véték az, ha megadja magát alsóbb természete kísértéseinek, jöllehet lelkiismerete óvja őt az ilyen engedményektől. A fejletlen ember, akinek lelkiismerete nem tiltakozik, nem vétkezik dharmája ellen, hanem teljesíti azt.

Mivel minden személy dharmája tökéletesen egyéni, lehetetlen azt másnak pontosan lemérni. A Bhagavad Gítá szerint: „*Veszély van mások dharmájában.*” Ez annyit jelent, hogy veszélyes bármit is megkísérelni, ami beavatkozásnak számítana mások cselekedeteibe.

DHYAN CHOHAN (DHJÁN CSOHÁN)

Ezt a kifejezést a szellemi lények valamely magas fokára alkalmazzák. (Lásd még CHOHAN alatt is.). Dhyan „urat” jelent.

DUGPA

Olyan okkultista, aki tudását önző célokra használja. „Fekete mágus”.

EGO

Az ember belső magja isteni. Az ember belső világosság, ami a központban ragyog, azokon a burkolatokon át, amelyeket testeknek nevezünk. A testek csak időleges eszközök az igazi ember kifejezésére.

Fejlődési pályafutása alatt az ember sok egymásután következő fizikai, asztrális és alsó-mentális eszközzel (lásd még ESZKÖZÖK alatt is) ruházza fel magát, de a felső-mentális sík anyagából lévő test a számtalan fizikai testetöltés alatt ugyanaz marad. Ezt kauzális testnek (ok-testnek) nevezik és a benne lakozó embert az Egonak. Ez az a test, amely egyedivé teszi őt. Az állatoknak nincs kauzális testük.

Az embert megelőző fejlődés folyamán az élet előrehalad, azonban kifejeződésének sugarát fokozatosan összpontosítja, következésképpen határozottságot ér el. Így például az állatvilágban valamely csoportlélek számtalan testet lelkesít meg egyidejűleg. A kauzális test megszületése jelzi az individualizáció megtörténtét. Ettől kezdve a kauzális test lesz a csoportlélek helyett az élet és tapasztalatai állandó tárháza. Az Ego, vagy egyéniség ellentétben áll a személyiséggel, ami az Ego visszatükröződése a három alsóbb testben, nevezetesen a fizikaiban, az asztrálisban és az alsó-mentálisban. Amint a személyiség az Egonak csupán részleges kifejeződése, úgy az Ego is csak részleges kifejeződése a Monádnak. (Lásd még PSZICHLÓGIAI KIFEJEZÉSEK alatt is.)

EKÁGRATA

A fejlődésnek olyan foka, amelyen az ember a birtokába kerít egy eszmét, ami haladás azzal a korábbi állapottal szemben, amikor az eszme tartotta birtokában őt. (Lásd még ELME FOKOZATOK alatt is.)

ELEMENTÁL

Tudatos, vagy fél-tudatos nem emberi erők a természetben, amelyeket a magasabb hatalmak a formák felépítésénél használnak.

„Mesterséges elementálokat”, amelyek jó-, vagy rosszindulatúak lehetnek, erős gondolat, vagy vágy által lehet létrehozni.

„Igazi elementálok”, vagy természetszellemek az elemek: föld, víz, tűz, levegő és éter olyan teremtményei, amelyek munkája összefüggésben van a saját különleges elemükkel.

A föld, víz, tűz, levegő és éter kifejezéseket a fizikai anyag szokásos felosztásánál tágabb értelemben is használják. A régiek szokását követve, a modern teozófia ezeket a kifejezéseket néha a finomabb szintek leírására használja. Például a víz az asztrál síkra utal, a tűz a mentálisra, a levegő a buddhikusra, az éter az atmikusra. (Lásd még ÁKASHÁ-nál is. A mesterséges elementálokra vonatkozóan lásd még az ELEMENTÁLIS ESSZENCIÁ-nál is.)

ELEMENTÁLIS ESSZENCIA

Ezt a nevet viselik a mentális és asztrális síkok hat alsíkjához tartozó anyagkombinációk. Fontos megjegyezni, hogy mind az asztrális, mind a mentális síkok első alsíkjának és a mentális sík negyedik alsíkjának anyagát nem elementális esszenciának, hanem **monádi esszenciá-nak** nevezik. A monádi esszencia molekuláris. (Mivel bármely síknak csak a felső, vagyis első alsíkja atomi, a többiekben ezek kombinálódnak, tehát a negyedik alsíkon már molekulárisnak nevezhetők. *A ford. megjegyzése.*) A mentális sík felülről lefelé számítva a második és harmadik alsíkjának anyagát az

első elementális világ-nak, a három legalsó alsíkot **második elementális világ**-nak nevezik., az asztrál sík hat alsíkja tartalmazza a **harmadik elementális világ**-ot.

A mentális szint elementális esszenciája a gondolatok kifejezésének igen érzékeny közege. Az elvont gondolatokat az első elementális világ anyagában lehet kifejezni, a konkrét gondolatokat a másodikban, míg a harmadik főleg az érzésekre reagál.

ELME

Tudati működés, amely mind a kauzális, mind a mentális testen át működik. A fizikai agy csupán a két test rezgéseinek felfogó eszköze. (Lásd még KAUZÁLIS TEST és MENTÁLIS TEST alatt is.)

ELME-ÁLLAPOTOK

Ezt a kifejezést Patanjali (Patanydzsali) **vritti**-nek – elme-„lét”-nek – nevezi, amely az elme létezésének módjait jelenti. Az elmének öt módja, vagy útja van, amely által valamely tárgyról benyomásokot szerez. Ezek a módok az öt érzékszervhez, illetve a megismerés szerveihez kapcsolódnak.

Minden benyomás ötös – öt elemből áll. Minden egyes elem valamely érzékszertől jön. Az elme szintetizálja az öt érzékelést, ezáltal kap benyomást az egészeztől. Magát az elmét némely mélyen gondolkodó kutató a hatodik érzékszervnek tekintette. (Lásd még JNANENDRIYA [Dzsnanendrija] alatt is.)

ELME-FOKOZATOK

Az elme a fejlődése során öt fokozaton megy át:

1. *Kshipta* Ez a fokozat, amelyen az elme gondolatról gondolatra csapong. Ez a „pillangó” elme, az emberiség korai fokozata.
2. *Múdha* A zavart fokozat; ez az ifjúság, az érzelmi kilengések fokozata.
3. *Vikshipta* Egy eszme általi megszállottság, pl. szerelem, ambíció, stb.
4. *Ekágratá* Amikor az ember birtokol valamilyen eszmét, ahelyett, hogy az eszme birtokolná őt, mint a vikshipta állapotban.
5. *Niruddha* A teljes önellenőrzés fokozata. Ez már a fejlődés magas foka. Az ember megtanulta, hogy tudatosan működjön a buddhikus szinten.

Az embernek legalább a harmadik fokozatot (vikshipta) el kell érnie, mielőtt a jóga gyakorlása lehetővé válik számára. A harmadik fokozaton megtanulja a vivekát, azaz a való és a valótlan közötti megkülönböztetést. A negyedik fokozaton (ekágratá) a vairágyát, vagyis a szenvedélymentességet, azaz közömbösséget a világi élvezetek iránt. (Lásd még A. Besant „Bevezetés a jógába” c. könyvében is.)

ELSŐ LOGOSZ

A létezés gyökere, Akitől a Második Logosz ered, megnyilvánítva az élet és a forma, a szellem és az anyag, a pozitív és a negatív kettős aspektusait. Az Első Logoszból és a Második Logoszból áramlik ki a Harmadik Logosz, az Egyetemes Elme, amelyben minden őstípus létezik. (Lásd még ÉLET-HULLÁM alatt is.)

EMBER

Az embert úgy határozták meg, mint: „Az a lény a világegyetemben,... akiben a legmagasabb szellemet és a legalacsonyabb anyagot az intelligencia kapcsolja össze.” (A. Besant: *Az ember származása*)

A szanszkrit szó: *man* (ember), a gondolkodni igéből származik. Az ember, ahogy ismerjük, a gondolkodó, öntudatos és intelligens entitás, aki a felső és alsó mentális, az asztrális és a fizikai világhoz tartozó testekbe van öltöztetve. A legbensőbb Énje, vagy Szelleme a Monád, a tudat sokkal magasabb szintjén van, de egy részét lebocsátja az alsóbb világokba abból a célból, hogy meg-

hódítsa azokat és a benne rejtetten lévő isteni erőket ténylegessé fejlessze ki. (Lásd még MANASZ, ÉN, LÉLEK, SZELLEM alatt is.)

ESZKÖZ

Az a közvetítő, amely által a tudás megszerezhető, vagy valamilyen finomabb elemet kapcsolatba lehet hozni egy durvábbal.

EZOTERIKUS

A belső, vagy mélyebb értelmezés. Ellentétes az exoterikussal, amely a népszerű, vagy külső tanításokra vonatkozik. Minden vallásnak vannak olyan igazságai, amelyeket nem tanítanak általánosan a be nem avatottaknak. A józan ész azt parancsolja, hogy ez szükséges, mivel az embertömegek nyilvánvalóan képtelenek mind a vallás, mind a filozófia mélyebb méltánylására. Ezt a kereszténységben is felismerték. Szt. Pál a következőket mondja:

„Bölcsességet hirdetünk mi is, de csak a tökéleteseknek. Nem ennek a világnak bölcsességét, sem e világ pusztulásra ítélt fejedelmeiét, hanem Isten titokzatos, elrejtett bölcsességét hirdetjük, amelyet az Isten öröktől fogva előre elrendelt, a mi dicsőségünkre.” (1. Korintusiakhoz 2:6-7.)

EXOTERIKUS (Lásd EZOTERIKUS alatt.)

ÉLETHULLÁM

A Logoszból jövő impulzus (indítás). A teremtés a Logosz három aspektusából három kiáradás, vagy élethullám eredménye. Az első az anyagot építi fel hét alapvető típusban, ill. síkon. A második ezt az elsődleges anyagot önti formákba. A harmadik élethullám megelékesíti ezeket a formákat, ill. testeket. A három élethullám munkájáról hasznos analógia a házépítő munkája. Az első hullám elkészíti a téglákat, a második felépíti a házat, a harmadik pedig benépesíti lakókkal.

Így testeink, mind a fizikai, mind a fizikai felettiek, az első és a második élethullám egyesült tevékenységét képviselik, míg az ember, a testek lakója a harmadik eredménye. Ezt a három kiáradást úgy írják le, mint a három Logosz művét. Az első élethullám a Harmadik Logoszból áramlik ki, a második a Második Logoszból és a harmadik az Első Logoszból.

ÉN (Self)

Ezt a kifejezést többnyire igen tág értelemben használják és különféle jelentése van. A Besant Bhagavad Gítá fordításában háromféleképpen van nyomtatva: „én”, „Én”, „ÉN”.

Az első az alacsonyabb ént, vagy személyiséget (lásd ott), a második az Egot, vagy egyéniséget, az állandóan reinkarnálódó egyént és a harmadik a Paramátmát, az abszolút ÉN-t jelenti. A megnyilvánuló szellemet, vagy Monádot (vagy Önvalót) is olykor ÉN-nek nevezik. (Lásd még EGO, EGYÉNISÉG, ABSZOLÚT, MONÁD, PSZICHOLOGIAI KIFEJEZÉSEK alatt is.)

ÉTERTEST

Az étertest, amit néha „éterikus hasonmás”-nak, vagy „éterikus megfelelő”-nek is neveznek, áthatja a fizikai testet. A fizikai anyag négy finomabb fokozatából tevődik össze, amit éterikus anyagnak neveznek – de ez nem azonos a tudomány aether-ével. (Lásd még SÍKOK alatt is.)

Szigorúan véve az éterikus hasonmást nem szabadna „test”-nek nevezni, mivel az valójában csak a fizikai test kiterjedése és nem lehet a tudat elkülönült eszközeként használni. A fizikai test halálakor az éterikus hasonmás a sűrűbb fizikai formával egyidejűleg oszlik fel. A temetőben egyesek által gyakran látható „rém”-ek vagy „kísértet”-ek többnyire ezek a feloszló burkok. Az életben szoros összekapcsolódik a sűrűbb fizikai testtel, lévén ez a Naptól származó energia átalakításának eszköze, de bizonyos rendkívüli személyeknél, akiket médiumoknak neveznek, ezt az éterikus hasonmást könnyen el lehet választani a sűrűbb fizikaitól és amikor a médium transzban van, látni lehet, amint kiáramlik a médium testének különböző részeiből, a modern kutatók által „ektoplazmá”-nak nevezett alakban. Ez a szubsztancia, mint láttuk, alapjában véve csak a fizikai anyag ritkább változata és oly mértékben sűrűsíthető össze, hogy azt fizikai érzékek is felfoghatják, sőt a fényérzékeny lemezre is hat és bizonyos esetekben határozottan materializált alakot is ölt. Ez a szubsz-

tancia a gondolatra rendkívül érzékeny és a szeánszon jelenlévő akár testnélküli lény, akár testben lévő személyek gondolaterejére is materializálódhat.

A spiritiszta szeánszok legtöbb jelenségét ezen ektoplaszma működésével lehet megmagyarázni.

FAJ, vagy **GYÖKÉRFAJ**

Bolygónkon hét faj követi egymást az emberi fejlődésben, a jelen fejlődési körben. Mindegyik fajnak hét alfaja van:

7 elágazás alkot	1 alfajt,
7 alfaj alkot	1 gyökérfajt,
7 gyökérfaj alkot	1 világ-periódust,
7 világ-periódus alkot	1 fejlődési kört,
7 fejlődési kör alkot	1 lánc-periódust,
7 lánc-periódus alkot	1 fejlődési rendszert.

A Naprendszerünk tíz fejlődési rendszert tartalmaz.

(Az emberiség egy faj és ezt a kifejezést jobb szó híján alkalmazzák a különböző korokban és tájakon élő embertípus-csoportokra. *A fordító megjegyzése.*) – (Lásd C. W. Leadbeater: *Teozófiai kézikönyv*. Valamint a LÁNC és FEJLŐDÉSI KÖR címszó alatt is.)

FEHÉR TESTVÉRISÉG

Nagy szellemi lények hierarchiája, akik befejezték, vagy majdnem befejezték emberi fejlődésüket. (Lásd még ADEPTUS, MESTER, MAHATMA alatt is.)

FEJLŐDÉSI-KÖR

A bolygólánc hét glóbuszán áthaladó élethullám köre.

A kozmikus gondolat teremtő ereje. A Harmadik Logosz teremtő energiája. Az elektromosság a fizikai univerzumban a fohát tevékenységi alakjainak egyike. Az őanyagban (Múlaprakriti) dolgozva építi fel a fohát az anyagi világegyetemet.

GLÓBUSZ

A fejlődés bolygók sorozatán történik. Ezek nem mind fizikai anyagból épülnek fel. A glóbusz (bolygó) szó az a technikai kifejezés, amit a teozófia ezen szférák megjelölésére használ, akár fizikaiak, akár fizikai felettiak azok. (Lásd még LÁNC alatt is.)

GNÓZIS

Minden vallás alapját képező mélyebb bölcsesség. Általában nem írásban fejezik ki, hanem nemzedékről nemzedékre szóban adják tovább. Amint a zenei lángész is gyakran találja úgy, hogy az elméjében lakozó gazdag harmóniak kifejezésére a leírt hangjegyek elégtelenek, úgy vannak olyan mély igazságok is, amelyek semmiféle írásos alakban nem fejezhetők ki. A különféle vallások szentírásai a külső tanításokat tartalmazzák, amelyek a tömegek igényeinek felelnek meg. A tanítások belső lelke annak a néhánynak az elméjében van, akik minden nemzedékben a legbölcsebbek. A civilizáció története a tanítás és szellemiség olyan időszakait is magában foglalja, amikor a tanítás és szellemiség elhomályosul. Ilyen volt például a középkor, de még azokban a sötét korszakokban is mindig megőrizték az igazi tudást, vagy Gnóvizist. Így a mai időkben, midőn a tömegek megvilágosodása előrehalad, a Gnóvizisből sok olyat is elterjesztettek a teozófiai tanítások által, amit korábban lehetetlen volt népszerűsíteni, jóllehet a teozófia csak egyike azon sok vezetéknek, amelyet a külső világ mögötti szellemi Hatalmak arra használnak, hogy nemzedékünk befogadóképesebb elméit megvilágosítsák.

GNOSZTIKUSOK

A fentebb előadott bölcsesség ismerői. A gnosztikusok többek között bizonyos iskolákat is alkottak, amelyek az ókori Görögországban és másutt is léteztek. A hagyomány szerint Jézus is tagja volt ilyen gnosztikus testvériségnek, nevezetesen az esszeusoknak.

GONDOLAT

A gondolkodó energiája, ami a mentális világ anyagában rezgéseket hoz létre. Ezek a rezgések áthaladnak az asztrális és a fizikai világon és az agy képessége szerint válaszol rájuk.

GONDOLATFORMÁK

Az ember gondolatrezgései határozott formákat öltenek az alsó mentális és az asztrális síkok anyagában. Ezek a formák a gondolat intenzitása szerint hosszabb-rövidebb ideig maradnak fenn. Alakjuk és színük a gondolat természetétől függ.

A gondolatformák tudatosan, vagy akaratlanul is keletkezhetnek. Az átlagos ember nem tudatosan hozza létre azokat és azok ide-oda sodródnak az asztrális és a mentális atmoszférában. Rendszerint létrehozójuk körül lebegnek és állandóan visszahatnak rá, de a hasonló hasonlót vonzó törvénye alapján a rokon-természetű gondolatformák felé iparkodnak. Az összpontosítani képes elme tudatosan fejleszt ki valamilyen gondolatot és azt meghatározott személy felé is irányíthatja. Az ilyen gondolat lehet jótékony, vagy káros jellegű is.

Az élesen körvonalazott gondolatformákat gyakran természetszellemek lelkesítik meg és az ilyen gondolatformák függetlenítik magukat és gyakran megtévesztik a gyakorlatlan tisztánlátót, különösen, ha az a gondolatforma emberi alakot ölt.

Azt a tényt, hogy a finomabb szintek anyaga a gondolatok hatására határozott formát ölt, könnyebben megérthetjük, ha arra gondolunk, hogy valamely sima felületre hintett finom por a hangrezgések hatására mértani alakzatokká csoportosul.

GUNÁK

Az anyag tulajdonságai, vagy minősége. Három guna van: *tamasz* (tehetetlenség), *radzsasz* (szélsőséges mozgás) és *szattva* (összhang). Az őanyagban (múlaprakriti – az anyag gyökere, mielőtt a szellem beleáradt volna) a három tulajdonság egyensúlyban van. A szellem beáramlásával megszűnik ez a nyugalmi állapot, a gunák szabaddá válnak és mindegyik tulajdonság mintegy a felülkerekedésért kezd küzdeni.

Az ember fizikai alkatában az egyéni vérmérsékleti különbségek nagyban hozzájárulnak az egyik, vagy másik tulajdonság túlsúlyba kerüléséhez. A lusta emberben a *tamasz* dominál; az energikuson a *radzsasz* uralkodik. A Bhagavad Gita sok helyen foglalkozik az anyag ezen három tulajdonságával és ellenőrzésük szükségességével. A fejlődés egyik célja éppen a megfontolt és tudatos összhang állapotába való visszahelyezkedés. (Lásd még MŰLAPRAKRITI alatt is.)

GURU

Mester, vagy tanító. A misztériumok tanítójának hindu elnevezése. (Lásd még CHÉLA, CSÉLA alatt is.)

HARMADIK LOGOSZ

Az Istenség értelmi aspektusa. (Lásd még LOGOSZ, HÁRMASSÁG; ÉLETHULLÁM alatt is.)

HÁRMASSÁG

Bár csak egy élet van, az háromféle módon nyilvánul meg. Ezt a három az egyben ellentmondást a világ összes vallásai tanították. Itt van az Atya-Fiú-Szentlélek a keresztényeknél; Brahmá-Vishnu-Shíva a hinduknál; Szat-Csit-Ánanda a Vedántában; Kether-Chochmah-Binah a kabbalistáknál stb. A teozófia megmagyarázza ezeket a hármasságokat és kimutatja, hogy a megnyilvánulás elkerülhetetlenül magával hozza a hármasságot.

Ez a tárgy túlságosan nagy terjedelmű, hogy röviden meghatározhassuk, de azt lehet mondani, hogy végső elemzésében mindent fel lehet oldani az Én-ben és a nem-énben, – szellemben és anyagban. Azonban ez a kettő nincs egymástól elkülönítve. Határozott kapcsolat és állandó kölcsönhatás van közöttük. Ezért a hármasságot úgy lehet tekintenünk, mint az Ént, a nem-ént és a közöttük lévő kapcsolatot. Ezek pedig ismét az Egyben oldhatók fel, mivel lényegében minden anyag szellem. Másképpen mondva, anyag és szellem az örök szubsztancia két aspektusa.

Az anyagra ható Logosz tudata, mint akarat, bölcsesség és teremtő tevékenység jelenik meg, azon szint szerint, amelyen megnyilvánul.

HATHA JÓGA

A lelki fejlődés serkentésére többféle módszer van. A hatha jóga ezek egyike. Ez bizonyos meghatározott fizikai gyakorlatokból, testtartásokból és a légzés ellenőrzéséből tevődik össze. Bár ezeket a gyakorlatokat nagyon sok keleti aszkéta alkalmazta, akik ezáltal kétségtelenül sokféle átlagon felüli erőt értek el, azonban azt el kell fogadnunk, hogy a nyugati embertípusoknak másféle örökölt tulajdonságaik vannak, különösen, ami az étkezési szokásokra vonatkozik. A tapasztalat arra utal, hogy ha nyugati tanulmányozók alkalmazzák azokat, a gyakorlatok sok esetben veszélyesek is lehetnek. Megfelelő szakértő tanító nélkül valójában sem a keleti, sem a nyugati tanulmányozóknak nem szabadna a hatha-jógát gyakorolni.

HÉT PRINCÍPIUM (Lásd a PRICÍPIUMOK alatt.)

HINAJÁNA

A hinajána buddhizmus Sri Lankán (Ceylonban), Burmában és Laoszban van elterjedve. (Lásd még MAHAJÁNA alatt is.)

HIPOFÍZIS (Lásd AGYALAPI- [AGYFÜGGELÉK] MIRIGY alatt.)

ICHCHHA (ICCSHA)

Vágy. Akarat. (Lásd még KRIJA alatt is.)

INDIVIDUALITÁS (EGYÉNISÉG)

Ugyanaz, mint a Magasabb Én. Fontos annak a ténynek az észben tartása, hogy az élet egy, de az eszközök ezt az egy életet soknak mutatják. Az eszközöknek az a csoportosítása, amelyből az egyetemes Én, mint Atmá-Buddhi-Manas ragyog ki, az egész fejlődési cikluson át megmarad. Ez teszi az Ént egyénivé. Ezt a kifejezést, hogy egyéniség (individualitás) a személyiségtől (perszonalitás) megkülönböztetve használják, ami ugyanaz az élet, de a három alsó eszközön át nyilvánul meg: a fizikain, az asztrálon és az alsó-mentálon. Ez a három alsóbb test egymás után hal meg és az Én minden új testetöltéshez új alsó-mentális, asztrális és fizikai eszközt ölt. (Lásd még SZEMÉLYISÉG alatt is.)

INICIÁLT, INICIÁCIÓ (Lásd a BEAVATOTT és BEAVATÁS alatt.)

INTUÍCIÓ

Az Én erői meghatározott sorrendben tárulnak fel. Jelenleg az értelem (az intellektus) az uralkodó, különösen a teuton embercsoportoknál. Az ember a gondolkodással igyekszik eljutni az igazsághoz. Itt-ott már találunk azonban olyan embereket, akikben mintha egy másik képesség kezdene kibontakozni. A bölcsesség részletekben bővelkedő képekben villan fel a tudatukban, az agy normális működésétől teljesen különbözően. Az agy gondolkodása gyakran mintegy elutasítja azt, amit mi ihletett villanásnak neveznénk. Később azután az értelem fáradtságosan ugyanarra az eredményre jut és a spontán felvillanást igazolja. Ezt a pirkadó tulajdonságot nevezzük intuíciónak.

Amint ez a faj az értelmet a tökéletesség magas fokára emeli, úgy fogja a másik faj az intuíciót kifejleszteni. Ahol az intuíció van túlsúlyban, ott több a benső azonosulás az igazsággal. A teozófia szerint az intuíció olyan tudat, amely a buddhikus (bölcsesség-) testen keresztül működik, miként az értelem a mentális testen át működő tudat. Nem lehet elég gyakran hangsúlyozni, hogy az ember egység és hogy az érzelem, értelem, intuíció csupán aspektusai az egy tudatnak, amint különböző testeinek közegein át működik.

„Az intuíció belülről jövő tuíció (tanítás). Az Énnek korlátok nélküli, igazi tudását hozza magával. Ha teljesen kitarjuk magunkat ennek, mindent megismerünk, ami csak megtudható ebben a világegyetemben, mert Énünkben osztozni tudunk minden és a mindenség tudatában – és Énünkben egyek vagyunk mindennel.” – „*The Spirit of the Unborn*” (A meg nem születettek szelleme – írta két szerző.)

ÍSVARA

„Uralkodó.” Valamely kozmikus rendszer, természet-birodalom, bolygó stb. uralkodója.

ÍTÉLET NAPJA (UTOLSÓ ÍTÉLET)

Minden lánc-periódusban (lásd még LÁNC kifejezés alatt is) bizonyos fejlettségi szint elérése van az akkori emberiség számára kitűzve. Azok, akik azt a szintet nem érték el, vagy annyira lemaradtak a fejlődésükben, hogy számukra a lánc-időszak végéig lehetetlen lenne a kitűzött szint elérése, bizonyos ponton kiesnek annak fejlődési folyamatából, a lánc-időszak életének végéig alvó állapotba kerülnek és a következőbe annak korábbi időszakában lépnek be, mint azok, akik sikeresen érték el az elvárt szintet.

Erre hivatkozott Krisztus az „aeonra (korszakra) szóló ítélet” kifejezéssel, amit tévesen „az örök kárhozat”-nak fordítottak le.

JAGRAT (DZSAGRAT)

A szánkhja bölcseletben az éber tudatállapokra használt kifejezés. A vedanta bölcseletben használt egyenértékű kifejezés a VIVAT. (Lásd még a TUDATÁLLAPOTOK, SZÁNKHJA, VEDANTA kifejezések alatt is).

JÍVA, JÍVATMA (DZSÍVA, DZSÍVATMA)

Élő lény. Fejlődő tudategység. Egyéniség. (Lásd még a *Bhagavad Gita* XV. párbeszéd, 7. versben is.)

JNÁNA (DZSNYÁNA)

Megismerés. Tudás. (Lásd még KRIJA alatt is.)

JNÁNA JÓGA (DZSNYÁNA JÓGA)

A fizikai fölötti fejlődés elérésének módszere az értelem vonalán.

JNANENDRIÁK (DZSNYÁNENDRIÁK)

A tudás-, vagy érzék-központok szervei. KARMENDRIJÁK. A tevékenység, vagy motorikus központok szervei. A fizikai test ismert öt érzékszerve az asztrális testben lévő öt központtal van összekapcsolva. Ezt az öt asztrális központot nevezzük JNANENDRIÁK-nak. Ezek azok a központok, amelyek a **külső világból** kapnak benyomásokat, miután a látás, hallás, tapintás, ízlelés és szaglás érzékével vannak kapcsolatban.

A KARMENDRIJÁK szó szerint „akcióközpontok”, öt másik asztrális központ, amelyek a motorikus szervekkel vannak kapcsolatban: kezek, lábak, gégefő, nemző és kiválasztó szervek. Ezek azok az érzékek, amelyeken át a tudat **kifelé** nyilvánul meg. (Lásd még ELME ÁLLAPOTOK alatt is.)

KÁLI JUGA

Sötét korszak. A ciklus, amely alatt a spiritualitás csökkent.

KALPA

Hosszú időtartamú korszak.

KÁMA

Az emberben lévő negyedik princípium. Az asztrális test által meghatározott és az abban a testben megnyilvánuló élet. Jellemzője az érzés, akár érzékelés, akár érzélem alakjában jelentkezik és azt vonzás, vagy taszítás formájában vágnak lehet nevezni. Az állati lélek. (Lásd még ASZTRÁLIS TEST, PRINCÍPIUMOK alatt is.)

KÁMALOKA

Szó szerint „a vágyak helye”. Ez az asztrális szint alacsonyabb régióiban van, ahol azok tartózkodnak, akik meghaltak mielőtt még fizikai vágyaikat legyőzték volna. Vágyódásaik tovább tartanak, de a fizikai test hiányában nem elégülhetnek ki, ennek következtében szenvednek, de ez olyan szenvedés, amely megtisztít és lehetővé teszi a magasabb fokozatok felé a továbbhaladást.

KÁMA-RÚPA

(Káma = vágy, Rúpa = forma.) A vágy-, vagy asztrális test. Az a test, amelynek részecskéi az érzelmekre, vagy a vágyakra reagálnak.

KARANA-SHARÍRA

A kauzális test. (Lásd még SHARÍRA alatt is.)

KARMA

A „cselekvés” szó a legközelebbi értelme, de a karma kifejezés többet jelent, mint az európai értelemben vett pusztán cselekvést.

A cselekvést mindig megelőzi a gondolat és azt hatás követi. A szanszkrit *karma* kifejezés magában foglalja ezt a három aspektust és egyesíti azokat. Ennélfogva a cselekvés anyagiasság gondolat. Az ok és okozat valamely eseménynek csupán két oldalát képviseli. Általában feltételezik, hogy helytelen cselekvésre szenvedés, jótettre pedig boldogság következik, de ezek valójában magához a cselekvéshez tartoznak. Csak azért látszanak különállóknak, mert ténylegesen később következnek be. Emerson óta elmondhatjuk, hogy: „Ok és okozat, (élet)mód és eredmény, mag és gyümölcs, amelyeket nem lehet különválasztani, mert az okozat már ott virul az okban, az eredménynek pedig, mint a gyümölcsnek a magban, a módokban van meg az előzetes léte.”

Ennélfogva a karma nem büntetés, vagy jutalom, hanem a természeti törvény elkerülhetetlen működése. **Láthatóvá válása** annak, ami a cselekvésben szunnyad.

Ezzel a törvénnyel van összhangban, hogy az ember újraszületik. Gondolatai és tettei által bizonyos erőfolyamatokat hoz létre, amelyek jót vagy rosszat hozva elkerülhetetlenül visszatérnek az őket előidéző központhoz. Ennek a törvénynek vallásos kifejezése: „Amit az ember vet, azt is aratja” (Idézet Szt. Pál leveleiből).

Az ember minden világban, amelyben csak tevékenykedik, erőket teremt és ezek ugyanezek a síkokon rá és másokra hoznak hatásokat. Vagyis a mentális energiák a mentális világban hoznak létre eredményeket, a vágy energiák az asztrálisban, a fizikai energiák a fizikai világban fejtik ki hatásukat. Mindegyik erő azon a síkon teljesedik ki, amelyen keletkezett és erősségének arányában hatással van az alatta lévő síkokra is.

A karma háromféle: nevezetesen *érett karma*, amely készen áll, hogy mint elkerülhetetlen esemény a jelen életben következzen be; *a jellem karmája*, amely az egyén hajlamaiban mutatkozik meg és az összegyűjtött tapasztalatok eredménye; továbbá az a karma, ami most van *keletkezőben* és ami az eljövendő eseményeket és a jövődjét jellemet fogja előidézni.

A természeti törvény ismeretében az ember ura lesz annak, nem pedig rabszolgája. Így a karmikus törvény, ha megértjük, olyan erő, amely a fejlődést segíti elő és amelynek legbenső lényege a szeretet.

KARMENDRIJÁK

Érzékszervek, amelyek cselekvést idéznek elő. (Lásd még JNANENDRIÁK alatt is.)

KAUZÁLIS TEST

Karana-Sharíra. Minden újraszületés során új fizikai, asztrális és alsóbb mentális testet öltünk fel, azonban a kauzális testünk fennmarad az inkarnációink teljes periódusában. Tehát benne maradnak fenn összes elmúlt életeink emlékei. Ez a test a magasabb mentális, vagyis az elvont gondolatok szintjének anyagából tevődik össze. Csak magasan intellektuális, vagy emelkedett erkölcsi jellegű gondolatok befolyásolhatják. Az átlagember kauzális teste nagyjából szintelen burok, azonban a jellemében fejlettebb embereknél színvillanások jelennek meg, amelyek a fejlődés előrehaladtával ragyogó fényharmóniába összegeződnek. (Lásd C.W. Leadbeater: „*Man, Visible and Invisible*” [A látható és láthatatlan ember] című könyvét.)

KOSHA

Kosha annak a buroknak a védantikus neve, amelyen át a tudat fejezi ki magát. A védantikus osztályozás szerint öt ilyen burok van:

1. ANNAMAJAKOSHA, az élelem-burok, amely élelem-részecskékből épül fel. Ez ugyanaz, mint a sthúla-sharíra, vagy sűrű fizikai test.
2. PRANAMAJA-KOSHA, az élet-lehelet burok, amely éterikus anyagból van. Az éterikus más. (Lásd még PRANA alatt is.)
3. MANOMAJA-KOSHA, az elme-burok, amely asztrális és mentális anyagból van. Ez a Káma-Manasz.
4. VIDZSNÁNAMAJA-KOSHA, a tudás-burok, amely magasabb mentális és buddhikus anyagból van.
(A 2., 3. és 4. együtt képezi a sūkshma-sharira-t, vagy finom testet. Lásd még SUKSHMA, valamint SHARIRA alatt is.)
5. ÁNANDAMAJA-KOSHA, ami három részre van osztva és amelyen át a tudat a három legmagasabb és legfinomabb világgal, az atmikussal (nirvánikussal), a monádikussal és az istenivel érintkezik.

KRIYA (KRIJÁ)

Tevékenység. Ichchha-Jnána-Kriya (Iccsha-Dzsnýána-Krijá), Akarat-Bölcsesség-Tevékenység, a hindu istenség három tulajdonsága.

KRIYASHAKTI (KRIJÁ-SHAKTI)

A kreatív energia (az akarat természetéből), amely koordinálja a sejteket stb. és formákká építi azokat.

KSHIPTA

Instabil elmeállapot. (Lásd még ELME-ÁLLAPOTOK alatt is.)

KUNDALINI

„A kígyótűz”. A nagy világerők egyikének a fizikai szinten való megnyilvánulása. A LOGOSZ erőinek egyike.

Ez a kígyótűz a LOGOSZ sokféle aspektusának egy másik, a fizikai szinten történő megnyilvánulása, az Ő számos erőáramlatának mintegy alsó vége. A vitalitáshoz hasonlóan az általunk valamennyire is ismert szinten létezik, azonban itt az éterikus anyagban való kifejeződésével van dolgunk. A kundalini nem alakítható át sem vitalitássá, sem elektromossággá és úgy látszik, egyik sincs rá semmiféle hatással.

A „*Csend Hangja*”-ban ezt az erőt „tüzes erő”-nek és a „Világok Anyjá”-nak nevezik. Ezeknek a különös elnevezéseknek sokféle oka van, mert a kundalini valóban a testen átrohanó tüzes folyamathoz hasonlít és a pálya, amelyen át kellene haladnia, spirális, kígyózóan gyűrűző. A Világ Anyjának azért nevezik, mert képes összes eszközeinket életre kelteni, hogy egymás után kitarulhassanak előttünk a magasabb világok.

Az emberi testben a gerinc alsó végén van otthon és a hétköznapi embernél ott van alvó állapotban, úgy, hogy az ember egész élete folyamán nem is tud létezéséről. Valóban sokkal helyesebb, ha alvó állapotban marad mindaddig, amíg az ember határozott erkölcsi fejlődést nem ér el, amíg akaratát elég erős nem lesz ahhoz, hogy azt ellenőrizze és ha gondolatai már elég tiszták, hogy képessé tegyék őt a kundalini felébresztésével való baj nélküli szembesítésre.

Senki se kísérletezzon a kígyótűzzel anélkül, hogy igen magas szintű tanítótól határozott oktatást ne kapott volna, és pedig olyan tanítótól, aki teljesen tisztában van a tárggyal, mert a kundalinivel kapcsolatos veszélyek igen valóságosak és nagyon komolyak. Néhány ezzel kapcsolatos veszély teljesen fizikai jellegű. A kundalini ellenőrizetlen mozgása gyakran okoz beható fizikai fájdalmat és könnyen megrongálhatja a szöveteket, sőt megsemmisítheti a fizikai életet is. Azonban hatásai közül még ez a legkisebbik rossz, mivel a fizikainál magasabb eszközökben is maradandó sérülést okozhat.

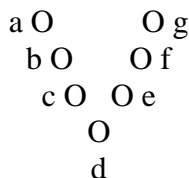
Amint a *Hathajoga-radipika*-ban helyesen mondják: „A jógiknak felszabadulást nyújt, de a balgáknak leigázottságot.” (Ezt a meghatározást C.W. Leadbeater: „*Belső élet*” című könyvéből vettük.)

LÁNC

Most már hétköznapi dolog, hogy Földünket a végtelen mindenség olyan kicsiny és jelentéktelen részének tekintsék, amely megszámlálhatatlan Napot és a miénkhez hasonló bolygókat tartalmaz. Az okkult tudomány azt jelenti ki, amit az átlagos józan ész is mondana, hogy a világegyetem az élet fejlődésének színtere. A tisztánlátó kutatók széles látóköre azonban a fizikainál finomabb anyagból álló bolygókra is kiterjed, amelyek a fizikai bolygókkal meghatározott csoportokba kapcsolódnak és ezek összességének a LÁNCOK elnevezést adták.

Szükséges felfigyelnünk arra a nagyon fontos elvre, miszerint az élet a fejlődése folyamán mindig három fokozaton megy át. Az **első** fokozaton a formák épülnek fel, a tudathordozó eszközöket alkotják meg és az élet az alsóbb szinteken tapogatózva keresi az utat a teljesebb kifejeződés felé. A **második** fokozat az egyensúly és küzdelem időszaka. Az anyag és a szellem küzdenek az uralomért. A **harmadik** fokozaton az élet uralja az anyagot, ellenőrzi tudathordozó eszközeit és visszakeríti örök egységének tudatát, továbbá fejlődési pályafutásának tapasztalatait. Tehát röviden a fokozatok: involúció, egyensúly és evolúció. Ha ezt az általános elvet szem előtt tartjuk, felbecsülhetetlen vezérfonalnak fog bizonyulni a részletek útvesztőjében. Akár az egyén életét tekintjük, akár a Naprendszerét, ez az elv megállja a helyét. A láncot, amelyhez Földünk is tartozik, tipikusnak vehetjük.

Egy láncban hét glóbusz van. Három glóbusz az involúció útján halad, három (az előbbieknél megfelelően) az evolúció útján, míg a megmaradó egy az egyensúlyi pont, vagyis az egész lánc tengelye. Ha egy láncot vázlatosan ábrázolunk, azt rendszerint „V” alakban tesszük:

Abban a láncban, amelyhez Földünk is tartozik, az **a** és **g** glóbuszok az alsó-mentális szinten vannak, a **b** és **f** az asztrálison, a **c**, **d** és **e** a fizikain, ahol a **c** és **e** a Mars, illetve Merkúr bolygót, **d** pedig a Földünket jelenti.

(A Mars és a Merkúr bevonása a Föld-láncba sokat vitatott és el nem döntött kérdés a teozófiai irodalomban. *A ford.*)

Egy lánc létezése alatt a glóbuszokon **a**-tól **g**-ig az élethullámok nagy impulzusai haladnak körbe, egymás után életre keltve azokat. Az élet hétszer megy körbe a láncon és minden egyes áthaladást *kör*-nek neveznek. A hetedik kör végén a lánc feloszlik, bizonyos nyugalmi időszak után másik lánc fejlődik ki és hét ilyen lánc alkot egy fejlődési rendszert. Mindegyik lánc ugyanazon törvényeknek engedelmeskedik, mint az egyedi glóbuszok. Az első három lánc involúciós, a három utolsó evolúciós, míg a **d** lánc a fordulópont.

Földünk a negyedik lánc negyedik glóbusza és ezért az egész rendszer kellős közepe. Mi csak egy kicsivel vagyunk túl a hosszú utazás fele útján. (Lásd még KÖRÖK, FAJOK, GLÓBUSZ alatt is.)

LÉLEK

Ezt a kifejezést nagyon tág értelemben használják. Ez elkerülhetetlen volt, mivel az ember felépítését illetően általános volt a tudatlanság. A népszerű felfogás szerint a *lélek* kifejezés úgy látszik, olyan általános fogalmat takar, ami magában foglalja mindazt, ami a fizikai test halála után fennmarad. Tisztánlátó kutatások eredményeként azonban ma már sokkal többet tudunk az ember szerkezetéről. A fizikai testét levető ember még mindig más testekbe van öltözve. A *lélek* kifejezés

teozófus értelmezésben az asztrális és mentális testeken keresztül működő ember tudatára korlátozódik.

LEMURIA

A harmadik gyökérfaj egykori lakóhelye, amely ma már elmerült földrész és Mozambiktól Ausztráliáig, valamint a Csendes-óceánig terjedt. (Lásd még Annie Besant "The Pedigree of Man", [Az ember családfája] című könyvét.)

LÍLÁ

Szó szerint „játék”, vagy „időtöltés”. A lílá szó fogalma azt fejezi ki, hogy a mindenség Isten „játéka”. A nyugati gondolkodás számára ez az elgondolás tiszteletlenségnek tűnhet. Amikor a létezés felett töprengünk, be kell látnunk, hogy az Egy Élet részéről más indítéka ennek nem lehet, mint az önkifejezés. Isten örömet talál abban, hogy természetét a teremtésben nyilvánítja ki.

LINGA-SHARÍRA

Az ember második alapeleme. Az éteri más. Az élet tartama alatt a fizikai testhez kapcsolódik és annak halála után szintén feloszlik. (Ezt a kifejezést ritkán használják.)

LOGOS

Szó szerint „a szó”, vagy „az ige”. Valamely világegyetem (univerzum) teremtője. A Logos kifejezés gondolatársítás a teremtéssel, a hang alkotó erejének felismerése. Az olyan egyszerű kísérletek, mint például amikor finom port hintenek valamely dob felületére és ott a hangrezgések hatására mértani alakzatok jönnek létre, utalnak arra, hogy a hangnak milyen teremtő ereje van. (Lásd még Első, Második, Harmadik LOGOS alatt is.)

MAGASABB ÉN

A magasabb Én kifejezés kissé félrevezető. A valóságban nincs magasabb és alsóbb én. Csak egy Én van. De ennek az egy Én-nek vannak magasabb és alsóbb megnyilvánulásai. Ha ez az egy Én az átmikus, buddhikus és magasabb mentális szinteken nyilvánul meg és az akarat, bölcsesség, valamint intellektuális tevékenység aspektusait jeleníti meg, akkor általában a magasabb Én-nek nevezik, ami a maradandó Én, ellentétben az alsóbb én-nel, ami ugyanaz az élet az ismerős fizikai, asztrális és alsóbb mentális testekbe öltözve. Ez utóbbi a mulandó személyiség.

MÁGIA

Az okkult erők gyakorlati alkalmazása, felhasználása. Ezen erők megismerése és ellenőrzése, irányítása csak szigorú önfegyelem és mérsékletes élet által lehetséges. A fehér mágia az ilyen tudás önzetlen és jó hatású célokra, míg a fekete mágia az önző, rosszakaratú célokra való felhasználása.

MAHÁ

Elöljárószó, jelentése „nagy”. Például Maháradzsah, „nagy uralkodó”; Maháguru, nagy tanító; Mahátmá, nagy szellem.

MAHÁ-KALPA

Nagy ciklus. (Lásd még CIKLUS alatt is.)

MAHAT

A tiszta értelem kozmikus elve. Teremtő értelem (intelligencia). Mahat ugyanolyan vonatkozásban van a kozmosszal, mint a manasz az emberrel.

MAHÁTMÁ

Nagy Szellem. (Lásd még MESTER alatt is.)

MAHÁ VIDYÁ (MAHÁ VIDJÁ)

Nagy tudás. Bölcsesség.

MAHÁYÁNA (MAHÁJÁNA)

A két nagy buddhista iskola egyike, ahol a másik a HINAYÁNA (HINAJÁNA). A MAHÁJÁNA buddhizmus Kínában, Japánban, Nepálban, de Tibetben és Mongóliában is megtalálható. Két ágra oszlik, a reformáltra és a nem-reformáltra. Az utóbbit egész Kelet-Ázsiában megtaláljuk, míg az előbbi központja Japánban van. A mahájánisták számban jóval felülmúlják a hinajánistákat. A mahájána századok gondolkodási fejlődésének eredménye és bölcselete tágabb, mint a hinajánáé. A hinajánát a judaizmussal, a nem-reformált mahájánát a katolicizmussal és a reformált mahájánát a protestantizmussal hasonlíthatjuk össze. (A MAHÁJÁNA szó szerint „nagy szekér”, „nagy jármű”; a HINAJÁNA pedig „kis szekér”, „kis jármű”. – *A ford.*)

MAKROKOZMOSZ

Szó szerint „a nagyobb kozmosz”, ellentétben a mikrokozmoszsal, vagy „a kisebb kozmoszsal”. Okkult igazság, hogy az alacsonyabb, a magasabb tükröződése. Úgy találjuk, hogy a még oly apró töredék is, mint az atom, nem más, mint a Naprendszer kicsinyített mása, amin belül a központjaik körül keringő részecskék vannak.

MANAH

Elme. (Lásd még MANAS alatt is.)

MANAS (MANASZ)

A gondolkodó. Van egy Hermésznek tulajdonított axióma, ami így szól: „Miként fent, úgy alant.”. Ez sokkal mélyebb igazságot tartalmaz, mint amit a puszta szavak visszaadni látszanak. Helyesen értelmezve ez kulcs lehet sok nehéz kérdésünkhöz. Az Ószövetségben (Gen. 1:26) ez kifejezésre jut, amikor Isten szájából a következő szavak hangzanak el: „Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra.” Ennek igazságát a tudomány is kinyilvánítja, amely szerint ugyanaz a törvény vezérli a bolygót és a mezők virágait.

Manasz, a gondolkodó, az alsóbb világokban az egyetemes elmének, a Harmadik Logosz teremtő aspektusának képmása. Ez az igazi ember, az emberi szellem a kauzális test öltözetében működve, amely eszköz képessé teszi az elvont gondolat megjelenítésére. Másképpen kifejezve, az elvont gondolat az ember aktivitása, midőn a mentális világ magasabb fokozatain működik. Az elvont gondolat ereje az, ami az embert azzá teszi, aki és megkülönbözteti őt a teremtés alsóbb rendjeitől.

MANASA-PUTRA (MANASZA-PUTRA)

Szó szerint az „elme fia”. Az a fejlődési rendszer, amelyhez mi tartozunk, csak egyike a fejlődés különböző fokozatain lévő sok hasonló rendszernek. Első pillanatra úgy látszik, mintha ezek a rendszerek egymástól függetlenül fejlődnének, de a tisztánlátó kutatás kimutatta, hogy az emberiség fejlődését rendszerünkben magasan fejlett lények segítették, akik előrehaladottabb rendszerből jöve itt inkarnálódtak. A harmadik gyökérfaj közepén ezen lények némelyikét nevezték az „elme fiainak” (Manasa-Putrának), akik emberekként inkarnálódtak és másokkal együtt bizonyos munkát végeztek: fajunk mentális fejlődésének ösztönzését.

MANTRA, MANTRAM

Hangok ritmikus elrendezése szó, vagy mondat formájában, mint például a buddhisták „**Om Mani Padme Hum**”-ja. A mantram értéke a hangok egymás utáni sorrendjében van, amelyek ismétlése rezgéseket idéz elő a finomabb testekben, ekként harmonizálja azokat egymással és megkönnyíti az áhítatot. A „**Kyrie Eleison**” ismert példa ilyen hang-elrendezésre. Ha más nyelvre fordítanánk, elveszítené a hatásosságát.

MANU

Törvényadó. Valamely gyökérfaj feje, vagy típusa. Az, aki örökös és vezet egy bizonyos faj fejlődését és rendszerint maga is inkarnálódik benne.

MANVANTARA

A világfolyamat tevékenységi és nyugalmi időszakokból áll. A tevékenységi időszakokat *manvantarák*-nak (Brahmá nappalainak), a nyugalmiakat *pralaják*-nak (Brahmá éjszakáinak) nevezik.

Így azt az időszakot, amelyen át a bolygó-lánc megnyilvánul, bolygó-manvantarának, a nyugalmi időszakot bolygó-pralajának nevezik.

MÁSODIK LOGOSZ

Az Istenség formaképző aspektusa. (Lásd még ELSŐ LOGOSZ, HÁRMASSÁG, ÉLET HULLÁM alatt is.). A második Logosz különleges tulajdonsága a bölcsesség-szeretet.

MÁYA (MÁJA)

Illúzió. „Az, ami nincs.” A hindu bölcsélet a sokféle formából álló mindenséget káprázatnak (illúzióknak) tekinti. Az Egy Élet szempontjából csak egység van. A „sok-ság” látszata a gondolat tevékenységének és érzékeink korlátozott jellegének következménye. Más szavakkal: az anyagi és változó világegyetem egy elképzelés Isten elméjében. Az Ő gondolatától függetlenül nincs valósága. Az Egy Életet valójában sohasem lehet szétválasztani. Ami nekünk úgy látszik, mintha a múlt, jelen és jövő sorrendjében valósulna meg, az egyidejűleg létezik az egyetemes elmében. Ez olyan, mint amikor az ember egy hegyről egy pillantásával áttekintheti az egész vidéket, míg a völgyben vándorló mindezt csak egymásutánban képes megtekinteni.

MEDITÁCIÓ

Mentális gyakorlat, vagy diszciplína, aminek tárgya az elme állandóvá tétele és ellenőrzése. Módszere a tanulmányozó temperamentuma szerint változik. (Lásd még Annie Besant: *Thought Power: Its Control and Culture* [Gondolaterő: annak ellenőrzése és nevelése] című könyvben.)

MENTÁLIS EGYSÉG

A mentális egységnek ugyanaz a kapcsolata a mentális testtel, mint a mentális permanens atomnak a kauzális testtel. (Lásd MONÁD alatt is.)

MENTÁLIS TEST

Tudat-eszközünk a mentális szint négy alsóbb alsíkján. Ez a konkrét gondolkodás teste. Az ugyanezen szint három felső alsíkjának anyagából formált eszköz az elvont gondolatokra felel és kauzális testnek nevezik. (Lásd még KAUZÁLIS TEST, SÍK alatt is.)

MESTER (Lásd ADEPTUS alatt.)

MIKROKOZMOSZ

A kozmosz miniatűr visszatükröződése. (Lásd még MAKROKOZMOSZ alatt is.)

MISZTICIZMUS

Életfelfogás, amely szerint az embernek végső fokon lehetséges elérnie az egységet az istenivel. Ez a hit azon alapul, hogy az ember lényegi természetében „Isten szubsztanciájából” van.

MOKSHA, MUKTI

Az újratestesülés körforgásából való szabadulás. Ez azt a magas fokot jelenti a fejlődésben, amikor az Ego nem vágyik többé a konkrét anyagi tapasztalatokra. Felismeri, hogy az elkülönült lét szintjein, ezen szintek tárgyai utáni vágyódásai következtében történik az újraszületés és amikor megszűnik vágyódni, elnyeri a felszabadulást vagy MOKSHÁT. Az elkülönült tudat illúzióján felülemelkedik és az Ego az Egy Élet egységében lakozik.

MONÁD

Önvaló. Az Egy Életből eredve, az Első Logosz akaratának eredményeként számtalan központ van, amelyeket a nagy Láng szikráiként írnak le. Ezek a Monádok, az Istenség csírái, amelyek a monádi világban, a szubtilis anupádaka szinten (amely felülről számítva a második) tartózkodnak. Csupán az anyag legfinomabb hártvája által vannak egymástól elválasztva, amely éppen csak elegendő megkülönböztetés, hogy egyéniek legyenek, de nem akadályozza az egymással való kommunikáció tökéletes szabadságát. A monádok fejlődése azonban a világegyetem sűrűbb szintjein szerzett tudás függvénye. A nagy Élet részeként osztoznak az egyetemes Akarat megnyilvánulási törekvésében. A sűrűbb világokban való megnyilvánulás lehetősége érdekében életüknek egy apró sugarát bocsátják le az anupádaka világához sűrűség szerint legközelebb eső három világba, az atomikus, a buddhikus és a manaszi világba. Ez az életsugár a szintek mindegyikén kisajátít egy atomot. Ezeket nevezik permanens atomnak. A monádról, mint triádról (hármasságról) beszélünk, amikor sugara által e három sűrűbb szinten nyilvánul meg. Ez a triád – Atma-Buddhi-Manasz, az emberi szellem, az individualitás (egyéniség).

A megnyilvánulás impulzusát folytatva, ez a triád megismétli a monád által végzett folyamatot és a buddhikus anyagból bocsát le egy fonalat, ami most már az alsóbb mentális szinten egy részecskét (mentális egységet), továbbá az asztrális, valamint a fizikai szintekhez tartozó atomokat sajátít ki. Ezek a monád életére válaszként rezegnek és olyan központokat hoznak létre, amelyek köré a megfelelő világ anyaga gyűlik össze. E folyamat által alakulnak ki a testek, tudathordozó eszközök.

A fentieket áttekintve láthatjuk, hogy a hármasság (triád), vagyis az egyéniség a monád visszatükröződése, míg a személyiség (a három alsóbb testben lévő én) az egyéniség visszatükröződése.

Megjegyzendő, hogy maga a monád sohasem hagyja el saját világát. A sűrű világokról szóló minden tudást képviselői által, az egyéniségen és a személyiségen át szerez meg.

Ez a leírás, bár rövid és nem teljes, jobban meg fogja értetni velünk annak a gyakran ismételt kifejezésnek valódi jelentését, hogy az ember lényeges természetében isteni. A monád saját világában tiszta, nem akadályozott szabad szellem, tudatában van minden étellel való egységének, de erői még nincsenek kifejlődve. A sűrűbb világokkal való érintkezése eredményeként lappangó erői kifejlődnek; az ember a világegyetem minden szintjén szabaddá lesz és ami a Naprendszerrel illeti, mindentudó és mindenható. (Lásd még C.W. Leadbeater: „*A Textbook of Theosophy*” [A Teozófia kézikönyve], valamint „*The Monad*” [A Monád] és A. Besant: „*A Study in Consciousness*” [Tanulmány a tudatban] című könyveket.) Hozzátehetjük még, hogy a hindu jívátmá (dzsívátmá) és a szánkhja filozófia szerinti purusha azonos a teozófiai monád kifejezéssel.

MONÁDI ESSZENCIA (Lásd ELEMENTÁLIS ESSZENCIA alatt.)

MÚDHA

Zavart és érzelemmel kevert mentális állapot. (Lásd még ELME-FOKOZATOK alatt is.)

MUKTA

A felszabadult.

MÚLAPRAKRITI

Szó szerint „Az anyag gyökere.” A múlaprakriti természetének megértéséhez szükséges, hogy az elmét megszabadítsuk attól az általánosan népszerű felfogástól, hogy a fizikai anyag sűrű részecskék tömegét jelenti. Az újabb tudományos elmélet ama szemlélet felé hajlik, hogy az anyagot ener-

giaörvényeknek tekintse. Ez a felfogás világosabb lesz, ha emlékezetünkbe idézzük, hogy bármely látszólag szilárd tárgy rezgő atomokból van. Ezeket az atomokat még kisebb, elektronoknak nevezett részecskékre lehet bontani és az elektron maga a tudomány szerint sem más, mint energiaörvény. Az örvényből értelemszerűen következik valamilyen ellenálló fal. Erre az ellenálló falra alkalmazták a múlaprakriti kifejezést.

Feltételezhetjük, hogy a világegyetem megjelenése előtt ez az elsődleges anyag töltötte be az egész teret. Isten az anyag ezen egyetemes tengerébe árasztja ki Életét és megalakulnak az atomok, amelyek ezt követően csoportosulnak egymással, hogy létrehozzák a látható világegyetemet.

Ennélfogva láthatjuk, hogy amit mi általában anyagnak, nevezetesen a fizikai világ ismert szilárd, folyékony és gáznemű anyagának nevezünk, a valóságban csak lyukak az anyagnak ebben a gyökerében, csupán üregek ott, ahol az a gyökér-anyag nincs. Múlaprakriti az a befogadó közeg, amely ezen atomokat a helyükön tartja. Metafizikai szempontból múlaprakriti, a megnyilvánulás alapját képező fogalom lenne az Abszolútum korlátozásában.

Amennyiben a múlaprakriti e bonyolult fogalmát fel akarjuk fogni, erőfeszítést kell tennünk, hogy megértsük: fizikai világunk tömör tárgyai csak érzékeink természete miatt keltik a szilárdság látszatát.

A fizikai tárgyaktól kapott rezgéseket az érzékeink fordítják le látszólagos szilárdsággá, ugyanúgy, ahogyan tudatunk más rezgéseket a fény fogalmává alakít át. Maga a rezgés nem a fény, azonban a tudatunk az érzékek által továbbított benyomásokat fényként értelmezi.

MUMUKSHÁ

A felszabadulás utáni vágy. (Lásd még MOKSHA alatt is.)

NEGYEDIK DIMENZIÓ

Ezt a kifejezést lehetetlen röviden meghatározni, bár rá lehet mutatni, hogy valamely négy dimenziós és abban élő lény a kocka összes oldalát egyszerre láthatja. C. H. Hinton több könyvében foglalkozik ezzel a nehezen érthető tárggyal és kitűnően világítja meg azt. Claude Bragdon a „*Fourth Dimensional Vistas*” [Négydimenziós látképek], valamint P. D. Ouspensky a „*Tertium Organum*” című könyvekben szintén megvilágítják e témát.

NÉGYESSÉG

Az ember négy alsóbb princípiuma, amely az alább említett tudathordozó testekben működik: a sűrű fizikai, a még szintén fizikai, de éterikus (plazmikus) halmazállapotú testmás, az asztrális és az alsóbb mentális. Ez a négyesség azonos a személyiséggel.

A négyességet alkotó princípiumok a fent említett sorrendben korszakok folyamán épültek fel, míg végül pusztán állati természet fejlődött ki, azonban a felsőbb elme nélkül.

Ebbe az állati formába ültették bele az elme szikráját. Azon a ponton a fejlődés új fázisa kezdődött, a felső és az alsó ént ezután kapcsolták össze és amint a magasabb elme a fizikai és szenvedély-természetet fokozatosan fegyelmezi, lehetővé válik a szellemi természet kibontakozása. (Lásd még a PRICÍPIUMOK, ALSÓBB ÉN, SZEMÉLYISÉG alatt is)

NÉGY NEMES IGAZSÁG Buddhista kifejezés. Ezek a következők

1. A szenvedés létezése.
2. A szenvedés oka az erős vágyakozás (valamint a tudatlanság).
3. A szenvedés lehetséges vége – a Nirvána.
4. A nirvánát a NYOLCSZOROS ÖSVÉNY követésével lehet elérni. (Lásd ott.)

NIDANA

A 12 Nidana, az újraszületéshez vezető 12 oksági láncszem:

1. JÁTI (DZSÁTI), a születés, az élet és újraszületés folyamába lépés négy módjának egyike szerint.
2. JARÁMARANA (DZSARÁMARANA), a SKANDHÁK érettségét követő öregség, előre-gedés és halál.
3. BHAVA, a karmikus indító ok.
4. UPÁDÁNA, a BHAVA kreatív oka, amely JÁTI (DZSÁTI) okává válik, vagyis a hatás. Ez a kreatív ok *a ragaszkodás az élethez*.
5. TRISHNÁ, a tiszta, vagy tisztátalan érzelmi, érzéki szeretet (más buddhista megfogalmazás szerint az életszomj).
6. VÉDÁNA, az érzékelés; érzékszervek általi észlelés, az ötödik SKANDHA. (Lásd még SKANDHÁK alatt is.)
7. SPARSA (SZPARSZA), a tapintás érzéke.
8. CHADÁYATANA (CSADÁJATANA) az érzékelés szervei.
9. NÁMARÚPA, a személyiség, úgy is, mint forma, amelynek neve van, az anyagi érzékelhető megjelenések valótlanságának szimbóluma.
10. VIJNÁNA (VIDZSNÁNA), a minden felfogható dolog és minden tárgy tökéletes ismerete, azok kapcsolataiban és összeköttetéseiben, valamint az egységükben.
11. SAMSKÁRA (SZAMSZKÁRA), a tevékenység a káprázat szintjén.
12. AVÍDYÁ (AVÍDJÁ), a helyes felfogás hiánya, nem-tudás, tudatlanság.

(H.P. Blavatsky: *The Theosophical Glossary* [Teozófiai glosszárrium] alapján.) Lásd még TI-ZENKÉT TAGÚ OKSÁGI LÁNCOLAT alatt is.

NIRUDDHA

Önuralom. (Lásd még ELME-FOKOZATOK alatt is.)

NIRMÁNAKÁYA (NIRMÁNAKÁJA)

Az emberi fejlődés befejezésekor hét ösvény nyílik meg, amelyek közül választani lehet. Lehetőséges, hogy az adeptus, aki ezt a fokot elérte, megszünteti kapcsolatait az emberiséggel. Visszatér az Egy Élethez és az emberiség szenvedései és fájdalmai nem érintik többé. Vannak azonban olyanok, akik lemondanak erről az üdvösségről. A Nirmánakája tudathordozó eszközben maradvá továbbra is képesek tudomást szerezni az emberiségről.

A fejlődés ezen fokán három olyan test van, amit az adeptus alkot magának. Ezeket **nirmánakája**, **sambhogakája** (szambhogakája) és **dharmakája** testeknek nevezik. Ha valaki megszerezte a dharmakája köntöst, az annyit jelent, hogy túlelmelkedett az alsóbb világok szféráján. A nirmánakája kifejezést olyan Adeptusra is használják, aki itt marad, hogy a világot segítse. A szambhogakája ugyanaz, mint a nirmánakája, de a három tökéletesség még nagyobb ragyogásával, amelyek közül az egyik: minden földi érdek teljes eltörlése. Szó szerint: „kompenzációs test”, vagy öröm és részvétel-test”. (H.P.B. „*A csend hangja*” szójegyzetének 126. pontjából.)

NIRVÁNA

Az Eggyel való egyesülés. A nirvána buddhista felfogását nagyon félreértik. A nyugati elme rendszerint a megsemmisülés állapotának tekinti. Igaz, hogy a buddhista a nirvánát csupa negatív kifejezéssel írja le. Ennek oka csupán a nyelv szegénysége. A buddhista úgy gondolja, hogy ésszerűbb inkább tartózkodni valaminek a leírásától, mintsem azt a tudatállapotot anyagiasítani, amit sajnós azok tettek, akik a keresztény mennyország leírásával kísérleteztek. A nirvánában azok a nagyok vannak, akik ebben, vagy valamely elmúlt rendszerben befejezték fejlődésüket. A nirvána olyan állapot, amelyben minden elkülönült tudat megszűnt. Ez a legnagyobb üdvösség állapota, az igazi létezés középpontja.

NIRVÁNIKUS SÍK

Ezt a síkot most szellemi (spirituális) világnak is nevezik. (Lásd még ÁTMIKUS SÍK alatt is, valamint az 5. oldalon lévő táblázatot.)

NIVRITTI-MÁRGA

Szó szerint „A lemondás ösvénye” vagy „A visszatérés ösvénye” (Lásd még PRAVRITTI-MÁRGA alatt is.)

NYOLCSZOROS ÖSVÉNY

Buddhista kifejezés. A következőkből áll:

1. Helyes nézetek.
2. Helyes törekvések (vagy gondolatok).
3. Helyes beszéd.
4. Helyes viselkedés.
5. Helyes módja a megélhetésnek.
6. Helyes igyekezet, erőfeszítés.
7. Helyes figyelem.
8. Helyes meditáció (elmélkedés).

OKKULTIZMUS

A természet rejtett erőinek és az emberben rejlő (szunnyadó) képességek különleges (speciális) módszerekkel való tanulmányozása, amelyhez előírt életmód szabályok figyelembevétele és betartása szükséges. Azokat az okkultistákat, akik önzetlenül, az isteni akarat véghezvitelének szentelik magukat, „fehérek”-nek nevezik. Azokat viszont, akik önzőek és az isteni célok ellen működnek, „feketék”-nek nevezik.

PARABRAHMAN

A Legfelsőbb, vagy Abszolút Brahman. A „minden világok előtti Isten”. Az Abszolút. (Lásd még ABSZOLÚTUM alatt is.)

PARAM

Legfőbb. Legfelsőbb.

PARAMÁTMÁ

A Legfőbb Szellem. Az Abszolút ÉN. Ugyanaz, mint az Abszolút és Parabrahman. Istent, vagy az Abszolútot gyakran, mint a Legfőbb ÉN írják le. Ez az Egy Életnek egy másik felfogása, mivel az összes látszólag elkülönült személyes én-ek csak visszatükröződései a Legfelsőbb ÉN-nek, vagy Paramátmá-nak.

PENTAGRAM

Az ötágú csillag. (Szimbolizálhatja a legfelsőbb emberi tudat szikráját és az ember ötszörös szerkezetét: átma, buddhi, manasz, asztrális, fizikai – továbbá a Nagy Misztériumokról szóló egyes leírások szerint a beavatás csillagát. – *A fordítók megjegyzése.*)

PENTAKULUM

Ezt a meghatározást bármely mágikus jelképre alkalmazhatják ami lehet ötágú, vagy másmilyen. (Lehet csillag, ötszög, dodekaéder, stb. – *A ford.*)

PERMANENS ATOM (ÁLLANDÓ ATOM)

Az alábbi meghatározást a monáddal kapcsolatban kell tanulmányozni. Ebből az derül ki, hogy a monád az alsóbb világokban úgy szerzi meg tapasztalatait, hogy életének egy sugarát leküldi ezekbe a sűrűbb világokba. Amidőn ezt teszi, önmagát összekapcsolja azon síkok egy-egy atomjával, amelyeken meg kíván nyilvánulni. Ezek az atomok az egész fejlődési cikluson át vele maradnak. Az e központok körül kialakuló testek feloszlanak, de a testek élete folyamán kifejlesztett hajlamokat a

permanens atomok megőrzik. Az egymás utáni inkarnációkban ezek a permanens atomok képezik az egyik és a másik test közötti összekötő kapcsolatot. (Lásd MENTÁLIS EGYSÉG alatt is.)

PITAKA

A három Pitaka (TRIPITAKA), vagy kosár a buddhista irodalom három nagy osztálya, nevezetesen:

1. a VINAYA (VINAJA), ami a szerzetesrend, a SANGHA (SZANGHA) szabályait és Buddha legrégebbi beszédeit is tartalmazza.

2. a SUTRÁK (SZUTRÁK), vagy SUTTÁK (SZUTTÁK). A szerzetes-testvérekkel és laikusokkal folytatott beszélgetésekben adott tanítások.

3. az ABHI-DHAMMA, külön, vagy későbbi bölcselet, megkülönböztetésül az elbeszélő etikától (skolaszticizmus, vagy későbbi tantételek).

PITRI

Szó szerint „Atya”, vagy „Ős”.

PRAKRITI

Az anyag legtagabb értelemben vett hindu elnevezése. Múlaprakriti az elsődleges őszanyag, Prakriti pedig az anyag, miután a Szellem beléaradt.

PRALAYA (PRALAJA)

Valamely bolygó, bolygóláncc, világegyetem stb. két tevékenységi időszak közötti nyugalom, vagy nem-tevékenység időszaka.

PRÁNA

Az élet-energia. Ez a szó a szanszkrit AN gyökből ered, ami lélegzetet jelent, a PRÁ előraggal társítva pedig szó szerint azt jelenti: „tovább lélegezni”. Az egyetemes életre utal, amiben az összes dolgok léteznek. A prána minden élőlény életlehelete. Minden dolog az élet ezen egyetemes óceánjában létezik. A prána kifejezést különlegesebb értelemben az egyén által kisajátított egyetemes életre szokták alkalmazni. Minden egyetemes erőhöz hasonlóan a prána különféle jellegzetességeket fog mutatni, aszerint, hogy milyen anyagon át nyilvánul meg, bár az erő ugyanaz. Az ember fizikai testét pránai erők tartják fenn és az éteri más, vagy test az az eszköz, amely a prána-áramlatokat specializálja és a sűrű fizikai testbe árasztja, annak fenntartására. Ezen a bolygón a Napot tartják minden élet forrásának. A tisztán fizikai prána a Napon át osztódik szét bolygónk egész felületén.

PRANAVA

Az „AUM” szent szó, vagy hang. (Kiejtése Om.) (Lásd még AUM, MANTRA alatt is.)

PRATYEKA BUDDHASÁG

vagy „Egyéni Buddhaság”. A legfelsőbb megvilágosodottság, csakis az Én számára. (Lásd ARHATSÁG, BUDDHASÁG alatt is.)

PRAVRITTI MÁRGA, NIVRITTI MÁRGA

Szó szerint „az eltávolodás ösvénye” és „a visszatérés, vagy felhagyás ösvénye”.

Amint mondják, az ember fejlődésének korai szakaszaiban a PRAVRITTI MÁRGÁN halad. Azon az úton állandóan az alsóbb világok vonzó tárgyaival van elfoglalva. Élete a szerzés és megtartás egyetlen hosszú sorozata. Amint a gyermeket a vonzó játékok indítják cselekvésre, úgy hozzák elő a világ tárgyai az emberben rejlő isteni szellem energiáit. Haladása közben egymásután veti el a dolgokat, legyenek azok hírnév, hatalom, vagy anyagi javak, mint amelyek képtelenek magasabb természetét kielégíteni.

Ekkor ért szellemi pályafutásának fordulópontjára és a NIVRITTI MÁRGÁN kezdi el a haladását. Fokozatosan felismeri, hogy nagyobb öröm adni, mint kapni. Ez azért van így, mert egyéni Énje része a Nagy ÉN-nek. Amint felismeri egységét mindennel, ami él, már nem kíván többé dolgokat a saját elkülönült énjének. Tudatát így fokozatosan visszavonva a mulandótól és átmenetitől, mindin-

kább az örökkévalóban él, mivel a NIVRITTI MÁRGA végcélja az egyetemes étellel, lényének forrásával való egyesülés.

Az emberiség nagy többsége még mindig a szerzés és megtartás útján van és csak akkor képes fejlődni, ha az anyagi dolgok vonzzák. De egyre többen és többen ismerik fel a szolgálat örömét és ők azok, akik hazafelé indultak ezen a hosszú úton és a NIVRITTI MÁRGÁT követik.

PRINCÍPIUMOK

Princípiumoknak nevezik a tudat, vagy élet valamely aspektusát, vagy módját, amelyben az élet tudata nyilvánul meg. Csak **egy Élet** van, de a működési közegének és a környezeti feltételeknek megfelelő különféle aspektusokban mutatkozik, jelenik meg.

Az ember lényegében egység, azonban azon tudathordozó eszköz természetének megfelelő különféle jellegzetességekben mutatkozik meg, amelyekben megnyilvánul, hasonlóan ahhoz, mint amikor a fénysugár különféleképpen színezett ablakokon halad át.

A különféle emberi tudathordozó eszközökkel kapcsolatban hét tudat-aspektus, vagy princípium van, az alábbiak szerint:

A TUDAT HÉT OSZTÁLYA

Átma, vagy szellem

Buddhi, vagy intuíció

Manasz, vagy intellektus

Alsóbb elme

Káma, vagy vágy

MŰKÖDÉSÜK ESZKÖZE VAGY ANYAGA

átmikus, vagy nirvánikus test.

buddhikus test.

kauzális test.

mentális test.

asztrális test.

A kettős vitalitás:

(a) energizáló

(b) automatikus, vagy fizikai

(a) éterikus test.

(b) fizikai test.

A „test” szó szerint a világok bármelyikében lévő „anyag-tömeget” jelent.

A princípiumokat néha másképpen és eltérően is osztályozzák, azonban a lényeges szempont, amit meg kell jegyeznünk, az, hogy **az Élet egy és oszthatatlan**, bármennyire elkülönültnek is hat számunkra azon tudathordozó eszközök folytán, amelyeken át működik. Az Élet egy és oszthatatlan akkor is, ha csak az embert tekintjük; továbbá akkor is, ha minden más megnyilvánult lényel való viszonyulását vesszük és azonos minden Élet és Tudat nagy forrásával is, amiben az ember halhatatlanságának biztosítója rejlik.

Ezt a meghatározást a MONÁD meghatározásával összefüggésben kell tanulmányoznunk. Látni fogjuk, hogy a Monád, bár kívánja a megnyilvánulást az alsóbb világokban azért, hogy az ottani körülményeknek ura lehessen, ő maga viszont képtelen a saját magas világát elhagyni. Ezért a saját életéből küld le egy sugarat a közvetlen alatta lévő három világ mindegyikébe és mindegyik világ egy részecskéjét kisajátítja, hogy ebben a három világban, mint képviselője tevékenykedjék. Az első, második és harmadik princípium együttesen alkotja azt, amit a monád képviselőjének tekinthetünk ezekben a normál emberi fejlődésen túli világokban. Ezt átma-buddhi-manasz-ként, az emberi hármasságként említik, amely az előzőek után sűrűségben következő három síkon úgyszintén képviselve van. A fizikai szinten az élet a fizikai test fenntartására van specializálva. Az éteri máson át működve, mint prána, az élet-lehelet, az energizáló princípium jelenik meg, míg magában a fizikai eszközben mint e tudathordozó eszköz automatikus működése, fizikai életerejé és a sejtek élete jelenik meg.

PRITHIVÍ

A Föld, a fizikai világ szanszkrit neve. (Lásd még a SÍKOK táblázatát az 5. oldalon.)

PSZICHIKUS

A **psyche**, a **lélek** görög kifejezésből, szó szerint „a lélekhez tartozó”-t jelenti. A fizikai és a finomabb testekben lévő érzékek felébresztésével kapcsolatos kifejezés. Amint ezek az érzékek kifej-

lődnék, az emberben tudatosulnak a finomabb világok jelenségei. Fontos a megkülönböztetés a pszichikai erők és a spiritualitás között. A pszichikai érzékek kifejlődése még nem teszi az embert spirituálissá (szellemivé). A spiritualitás magának az embernek, a testben lévő örök szellemnek kibontakozása. A pszichizmus a test ablakainak kinyitása, hogy az ember átláthasson rajtuk. Ha az ember még nem eléggé fejlett (erkölcsileg és jellemben is), akkor a pszichikai erők birtoklása súlyos veszélyekkel jár. Lehet, hogy meglát valamit a finomabb világokban, azonban amit lát, csak meg fogja őt rémíteni és az erők, energiák és lények, amelyekkel találkozik, rombolhatnak is.

PURÁNÁK

Hindu kozmológiai írások, amelyek bizonyos mértékben a Genezis Könyvéhez hasonlóak.

PURUSHA

Az indiai szánkhja (dualista) bölcselőre jellemző kifejezés. Purusha a Legfelsőbb Szellem, ellentétben az anyaggal (prakriti). A purusha kifejezés minden egyéni szellemet magában foglal. (Lásd még SÁNKHYA alatt is.)

RAJAS (RADZSASZ)

A GUNÁKNAK, vagyis az anyag tulajdonságainak egyike – az aktivitás. (Lásd még GUNÁK alatt is.)

RÁJA JÓGA (RÁDZSA JÓGA)

(RÁDZSA = királyi; JÓGA = egyesülés.) Az okkult gyakorlatnak az a rendszere, amely lehetővé teszi, hogy az elme eszközeivel és lehetőségeivel a szellem a fizikai fölé emelkedjen és így nyerje el az egységet az istenivel. (Lásd még JÓGA alatt is.)

REINKARNÁCIÓ

Isten a világegyetemben valósítja meg saját természetét és az ember, aki Isten életének töredéke, szintén megtanulja megvalósítani Őt. Az emberben szunnyad minden isteni erő és képesség. Ezek az erők és képességek csak az alsóbb világokban szerzett tapasztalatok eredményeként nyilvánulnak meg. Sok és változatos tapasztalat szükséges, ezért egy fizikai élet nyilvánvalóan nem elégséges, hogy az ember elnyerhesse a tökéletességet. Az ember tehát azért, hogy isteni tulajdonságait kinyilatkoztassa, ismételten fizikai testben születik meg. Az alsóbb síkokon élete az ok és okozat, vagyis a karma törvényével összhangban szabályozott. Jelen fizikai életünk közvetlen kifejeződése annak a módnak, ahogyan más fizikai létezésünkben éltünk. Az ember saját sorsának teljes ura. Erőközpont, amelyet meg kell tanulnia ellenőrizni és az élet az a folyamat, amely őt erre megtanítja. Az ember a törvény világegyetemében él. Meg kell tanulnia a törvénynek engedelmessé válni. Növekedésének korai szakaszaiban ennek nincs tudatában és áthágja a törvényeket, amiből fájdalom és szenvedés következik. Lassan a törvény létezésének tudatára ébred, megtanul azzal együttműködni és az segíti őt előre. Ez a törvény Isten természetének kifejeződése és lényege a szeretet.

Az ember fizikai életei között hosszú időszakokat tölt egyéb világokban, amelyekben földi életének eseményeit gondolja át és ezen tapasztalatok eredményeként új képességeket épít jellemébe. Ezután új fizikai testbe születik, ahol újonnan szerzett képességeit fejleszheti ki.

Látjuk tehát, hogy valamely életben mutatkozó kivételes képesség csak más életekben tett ismételt erőfeszítések eredménye és hogy a zseni megjelenése nem a véletlennek köszönhető, hanem bizonyos különleges irányban tett erőfeszítés eredménye.

RIG VEDA

A Vedák, vagy hindu szentírások legősibbje.

RISHI

Nagy bölcs, akin át magasabb intelligenciák nagy igazságokat közölnek az emberiséggel.

RÚPA

Forma, test, külalak. Az A-RÚPÁVAL ellentétes, ami forma-nélkülit jelent. Az alsóbb síkokat, vagyis az alsó mentálist, az asztrálist és a fizikait nevezik a rúpa-világoknak. Minden ezek fölöttit a-rúpának lehet nevezni. Szigorúan véve minden megnyilvánult életnek alakkal kell rendelkeznie. Az alsó mentális fölötti síkokat mégis formanélkülinek írják le, hogy összehasonlítsák az alsóbb síkokkal, ahol a formák viszonylag határozottak. A rúpa illetve a-rúpa kifejezéseket főként a mentális sík alsóbb és felsőbb részére alkalmazzák.

SAMÁDÁNA (SZAMÁDÁNA)

A cél elérésére tett elhatározás.

SAMÁDHI (SZAMÁDHI)

A meditáció által elért olyan tudatállapot, amellyel a Adeptus az elérhető legmagasabb tudást éri el, miközben a testében van. Ez az ún. transz-, vagy révület-állapot.

SAMSÁRA (SZAMSZÁRA)

A fejlődés egész tere, minden megnyilvánulást beleértve.

SÁNKHYA (SZÁNKHJA)

A nagy hindu bölcséleti rendszerek egyike. A szánkhja nem az Istenség létével foglalkozik, hanem valamely univerzum létrejöttével, a fejlődés rendjével; ezért néha a szánkhját Isten nélkülinek, míg a jógát Istennel lévő szánkhjának nevezik. A szánkhja iskola azt állítja, hogy az univerzum az első ellentétpárból, vagyis a szellemből (vagy szellemekből) és az anyagból áll. A szellemet purushának nevezik, ami egy tudategység, amelyből megszámlálhatatlanul sok van. Minden purushának három jellegzetessége van: *tudatosság* (ami a fejlődés folyamán megismeréssé válik), *élet* vagy *prána* (ami tevékenységgé válik), *változatlanság* (ami akarattá válik).

A változatlanság tulajdonságának birtokában purusha örök. A purushákkal szemben áll prakriti, az anyag, amely **egy**, míg a purushákból sok van. Prakriti jellegzetessége a folytonosság. Az anyag az, ami a lét esszenciáját képessé teszi, hogy valamivé váljon, vagy megnyilvánuljon. A szellem csak az anyag által képes megnyilvánulni.

Prakritinek három tulajdonsága van: a *ritmus*, a *mozgás* és a *tehetetlenség*. A ritmus teszi lehetővé, hogy a tudatosság megismeréssé váljon. A mozgás teszi lehetővé, hogy az élet tevékenységgé váljon. A tehetetlenség teszi lehetővé, hogy a változatlanság akarattá váljon.

Purushától különállóan, prakriti három tulajdonsága egyensúlyban van, ellensúlyozzák és semlegesítik egymást. Azonban purusha jelenlétében a prakriti megváltozik: élni kezd. Purushától oly befolyás árad, amely felborítja a gunák egyensúlyát.

(A fentieket Annie Besant: *Bevezetés a jógába* című művéből vettük, illetve összegeztük. Lásd még VEDÁNTA alatt is, ami a másik nagy hindu bölcséleti iskola.)

SANNYÁSIN (SZANNYÁSZIN)

Olyan jógi, aki mindenről lemond.

SAT (SZAT)

A létnél elvontabb absztrakt létezés. Szat a vedántikus hármasság első személye, a második Chit (Csit) (bölcsség, intelligencia), a harmadik Ánanda (üdvösség).

SATTVA (SZATTVA)

A harmadik guna, vagy anyag-tulajdonság: a harmónia, a ritmus. (Lásd még GUNÁK alatt is.)

SHAKTI

Kozmikus energia, hatalom, erő. – (G.A. Barborka: *Glossary of Sanskrit Terms* [Szanszkrit kifejezések gyűjteménye] alapján: valamely Istenség aktív, feminin energiája, akit a népszerű hinduizmusban általában az Istenség társának, feleségének tekintenek.)

SHÁMA

Uralom az elmén.

SHARÍRA

Szó szerint: test. Az embernek több teste van, amelyek azokon a szinteken, amelyhez tartoznak, lehetővé teszik számára a működést. Az ember fejlődési pályafutásának kezdetén ezek a testek meghatározatlan, szervezet nélküli, a szintnek megfelelő anyagtömegek. A fizikai test fejlődésével kapcsolatban jól ismerjük ezt a tényt. Tudjuk, hogy a fizikai test jelenlegi összetettsége a fejlődés igen hosszú korszakainak eredménye. Hasonlóképpen a finomabb testeink is csak a fejlődés eredményeként válnak szervezetté. A hindu osztályozás szerint a jívátma (dzsívátma), vagy egyén három sharírát használ:

1. STHÚLA-SHARÍRA (SZTHÚLA-SHARÍRA), a fizikai test. Ez a vedántikus annamaya-koshának, az élelem-buroknak felel meg.
2. SÚKSHMA-SHARÍRA (SZÚKSHMA-SHARÍRA), a finom test, amely által az ember a fizikai világ éterikus szintjével, az asztrális és a mentális síkokkal, valamint a buddhikussal is érintkezik.
3. KÁRANA-SHARÍRA, a kauzális test, amely által az ember, annak ellenére, hogy a kauzális test otthona a magasabb mentális szinten van, végül is az átmikus, monádikus, valamint az isteni szintekkel lép kapcsolatba. (Összehasonlítható még a KOSHA, UPÁDHI kifejezésekkel is.)

SHÁSTRA (SHÁSZTRA)

A hindu vallásos és bölcséleti írásokra vonatkozó általános szakkifejezés.

SHIVA

A romboló és regeneráló (újraateremtő). A hindu Szentháromság első személye. A feloszlatás és újraateremtés istene.

Vannak megnyilvánulási és meg nem nyilvánulási időszakok. Amikor az élet a megnyilvánulásból visszahúzódik, minden forma feloszlik. A világegyetem eltűnik. A SHIVA kifejezés Isten életének erre a visszahúzódására és az ebből következő forma megsemmisítésére vonatkozik. Azonkívül vonatkozik a változás és felbomlás örök folyamatára is, ami ahhoz szükséges, hogy a szellem az őt bebörtönző anyagból kiszabaduljon és ezáltal magasabb és megfelelőbb formákat öltson magára.

SHRADDHA

Mély hit, amit semmi sem rendíthet meg.

SHRI

Szanszkrit előrag, ami „szent”-et, vagy „Úr”-at jelent.

SIDDHIK (SZIDHIK)

Fizikai fölötti erők és képességek, amelyek a szellemiség kibontakozásával természetesen fejlődnek ki.

SKANDHÁK

A korai buddhizmus tanítása szerint a ego entitás helyett a személyiség, az „én-test” öt összetevő részből, vagy SKANDHA-ból van, amelyek a következők:

Rúpa	(forma, vagyis test).
Vedana	(érzékelés, vagy érzés).
Samjana	(szamjana, vagyis felfogás).
Samskára	(szamszkára, különféle mentális tulajdonságok, vagy „agyműködések”).
Vijnána	(vidzsnyána, vagyis tudat).

SÍK – VILÁG – TUDAT- ÉS ENERGIA-SZINTEK

Ezeket a kifejezéseket használják, hogy leírják az anyag és energia azon fokozatait, amelyeken át a tudat kifejezi magát. Az a kifejezés, hogy SÍK, eléggé félrevezető, mivel a vízszintes rétegek benyomását kelti, miközben minden sík kölcsönösen áthatja egymást, miként a levegő áthatja a vizet. A fizikai sík anyagának elemzése megérteti velünk a síkok egymást átható természetét. A fizikai anyag elektronikus szerkezetének felfedezése az okkult tisztánlátó kutatások vonalával összhangba hozta a tudományt. Azon nézet helyett, hogy a fizikai anyag alapja több, mint száz elem, bizonyítást nyert, hogy az anyag különböző állapotai csupán egy végső részecske különféle kombinációi. Az okkult kémia ezt tényként mutatja be. Ezek szerint a végső elemzésben a gyémánt és a vízcsepp csak valamely közös elem különböző kombinációja.

Az okkult tudomány szerint a fizikai síkot hét fokozatra, vagy alsíkra (halmazállapotra) osztják, nevezetesen: szilárd, folyékony, gáznemű és az éterikus anyag további négy fokozatára. (Az ún. sugárzó, vagy plazma halmazállapotok. *A fordítók megjegyzése.*) A legfelsőbb éteri halmazállapotú anyag a végső fizikai atomokból van. Szilárd anyagokat folyékonyra, folyékonyt gázneművé, gázokat éterivé alakíthatunk át (transzmutálhatunk), egészen addig, amíg eljutunk a fizikai sík elsődleges atomjáiig. Ennek a fizikai atomnak a felbontása már a fizikai síkon túl vinne bennünket, mivel a fizikai atom az asztrális sík még finomabb atomjaiból áll. Így elemzésünket tovább folytatjuk az asztrális sík hét alsíkján, vagy fokozatán áthaladva, amíg a végső asztrális atomig érünk el. Ugyanezt az elemzést lehet továbbvinni a mentális síkon és tovább folytatni a még finomabb síkok atomjaival.

Ezért érthetővé válik, hogy az összes finomabb síkok ténylegesen jelen vannak és áthatják a fizikai anyag minden részecskéjét. Tudatunk kibontakoztatásával tisztán láthatjuk a körülöttünk lévő ezen anyag birodalmait is anélkül, hogy a térben helyünket megváltoztattuk volna. Népiesen szólva a mennyország (lévén az a tudatunk egyik állapota) most is itt van körülöttünk és amennyiben megfelelően vagyunk kibontakozva, már a fizikai test halála előtt is megtapasztalható.

(A különböző síkok elnevezését lásd a 4. oldalon lévő ábrán, valamint a táblázaton és a magyarázatban.)

SZOLÁRIS PLEXUS

Idegdúc, amely a test elülső részén, közvetlenül a gyomor felett helyezkedik el. Ez a szimpatikus idegrendszer központja, amely a test automatikus, vagyis az akarattól függetlenül működő részét szabályozza, mint pl. a szívet, a tüdőt és az emésztőszerveket. A szoláris plexus az asztrális testtel függ szorosan össze és a cerebro-spinális, vagyis agyi és központi idegrendszer esetlegesen gyengébb fejlettsége miatt – mivel annak következtében a szimpatikus idegrendszer erőteljesebben működik – a pszichizmus alacsonyabbrendű megnyilvánulásával is.

STHÚLA SHARÍRA (SZTHÚLA SHARÍRA)

Az ember fizikai testének hindu elnevezése. (Lásd még PRINCÍCIUMOK és SHARÍRA alatt is.)

SUGÁR

A Logosz élete hét nagy lényen át árad ki a világegyetembe. Ezt a hét életfolyamot nevezik sugaraknak. Minden sugárban egy tulajdonság van túlsúlyban, bár kisebb mértékben a többi is jelen van. Azt a sugarat, amelyben az erő és hatalom van túlsúlyban, a hatalom sugarának nevezik, és így tovább.

Minden lény e sugarak egyikén, vagy másikán át lép be a világegyetembe és az embereket (valamint az ásványokat, drága- és fél-drágaköveket, növényeket, állatokat, vagyis az élet minden birodalmát – a *ford.*) nagyjában azzal a különleges életfolyamattal összhangban lehet osztályozni, amelyhez tartoznak.

Kiegészítés Selevér Flóra írásai, és Ernest Wood: *A hét sugár* című műve alapján:

Sugár	Energia	Tulajdonság, megnyilvánulás
1.	Akarat	Hatalom, uralkodás, bátorság, szabadság.
2.	Szeretet	Bölcsesség, emberszeretet, egyesülés.
3.	Gondolat	Igazság, bölcseségek, alkalmazkodás.
4.	Egyensúly	Harmónia, kiegyenlítés, képzelőerő.
5.	Gondolat (tudás)	Törvény, igazság, tudomány.
6.	Odaadás	Jóság, ragaszkodás.
7.	Anyag	Szépség, bátorság, rendezett tevékenység, együttműködés a természettel.)

SUKSHMA-SHARÍRA (SZUKSHMA SHARÍRA)

A finomabb test. (Lásd még SHARÍRA alatt is.)

SUSHUPTI (SZUSHUPTI)

A szánkhja bölcsesletben a „mély álm” tudat-állapotra alkalmazott kifejezés. Ennek megfelelője a vedánta bölcsesletben a HIRANYAGARBHA kifejezés. (Lásd még TUDATÁLLAPOTOK, SANKHYA, VEDÁNTA alatt is.)

SÚTRÁTMÁ (SZÚTRÁTMÁ)

Buddhikus anyagból lévő életfonál, amely a permanens, vagyis állandó atomot köti össze a monáddal. (Lásd még MONÁD, PERMANENS ATOM alatt is.)

SVAPNA (SZVAPNA)

A szánkhja bölcsesletben az „álm” tudatállapotra alkalmazott kifejezés. A vedántikus bölcsesletben ennek megfelelő kifejezés a TAIJASA (TAIDZSASZA). (Lásd még TUDATÁLLAPOTOK, SANKHYA, VEDÁNTA alatt is.)

SZELLEM

Amikor az ember halhatatlan részéről helyesen, de homályosan beszélnek, a „szellem” és a „lélek” kifejezést gyakran felcserélik egymással. Szent Pál keresztény misztikus a szellem és a lélek szétválasztásáról beszél.

A kifejezésnek két jelentése van. Az Isteni Szellem, amely örök, határtalan és legmagasabb lényegében megnyilvánulatlan; valamint az emberi szellem, amely szintén isteni, de korlátozzák a magára öltött testek, amelyek lehetővé teszik számára, hogy a létezés alsóbb síkjával kapcsolatba kerüljön és végső fokon uralkodhasson rajtuk.

Az Isteni Szellem az akarat, a bölcsesség és a teremtő tevékenység három aspektusát megnyilvánítva, egységében is hármas természetű. Ez a PARAM-ÁTMÁ, az egyetemes ÉN, vagy Szellem, ami minden létezőt meglelkesít. Az emberi szellem az Egyetemes Szellem atomjaként, vagy szikrájaként írható le, amely az alsóbb szinteken szerzendő tapasztalatok érdekében egyéniesül. Miként a hatalmas forrás, amelyből kiárad, ezen szellem szintén hármas természetű.

Azért, hogy megérthessük a szellem anyag általi korlátozottságának szükségességét, figyelembe kell vennünk a tudat természetét. A tudat **éber tudatosság**-nak (awareness) nevezhető. Az Isteni

szellem tudatában van mindannak, amit teremtett. Megnyilvánulása előtt az emberi szellem csak annak van tudatában, amivel a **saját létezési síkján** kerül kapcsolatba. A tudatváltozások a környező anyagban rezgéseket okoznak. Ezen rezgések által ébred a szellem annak tudatára, hogy anyag veszi körül.

Tehát a szellem a saját síkján teljesen tudatos és azt kívánja, hogy tudását a sűrűbb szinteken is tökéletesítse. Ezért a sűrűbb világokba bocsátja nyúlványait, hogy általuk megismerje azokat és végül uralkodjon is rajtuk. Az átmikus, vagy szellemi szinten az akarat aspektusát nyilvánítja meg – a létezni akarást (itt olykor a szellem-anyag monádjának, átmának nevezik). A buddhikus, vagy intuicionális szinten a bölcsesség aspektusát nyilvánítja meg és itt néha a forma monádjának, átma-buddhinak nevezik. A mentális, vagy intellektuális szinten az aktivitási aspektusát nyilvánítja meg és ezért néha az emberi átma-buddhi-manasznek nevezik.

A szellem ezen leszállását az anyagba, amely az alsóbb mentális, asztrális és fizikai szinteken is folytatódik, INVOLÚCIONAK nevezik. A keresztény Szentírásban erre, mint az ember bukására hivatkoznak. Az EVOLÚCIÓ (fejlődés) az ember kiemelkedése az anyagból. Midőn ez a folyamat teljessé válik, a szellemet már nem vakítja el az anyag és nem téveszti össze magát a testeivel, a tudathordozó eszközeivel. Akkor az emberi szellem már legyőzte az anyag alsóbb világait és isteni-nek fogja magát ismerni, – egynek saját lénye mindentudó és korlátlan forrásával. (Lásd még MONÁD és ÉN alatt is.)

SZEMÉLYISÉG

A személyiség ugyanaz, mint a három alsóbb anyagi tudathordozó eszközön – a fizikain, az asztrálison és az alsóbb mentálison – át működő Ego, vagyis magasabb Én egy része. (Lásd még MAGASABB ÉN alatt is.) Ez a szó: 'személyiség' (angolul „personality”), a latin **persona** szóból származik, amely az ókori színészek által is használt maszka, álarc neve, amelyen a szerep közben a hang átjött. Ez az anyagból való álarc, amely a valódi embert rejt el a szemünk előtt. (Lásd még ALSÓBB ÉN, NÉGYESSÉG alatt is.)

SZENTSÉG ÖSVÉNYE

Buddhista kifejezés. Négy fokozata van:

1. **A Shrávaka fokozat**, vagyis a tanítványság fokozata. Ennek három alfokozata van, amely az arhatságban végződik és amely alatt a tanítvány a tíz bilincset veti le. A három alfokozat a következő:

- a. *shrotapanna*, „aki a folyamba lépett”, vagy aki kezdő az ösvényen, aki elérte az első beavatást.
- b. *sakridágámin* (*szakridágámin*), „aki már csak egyszer tér vissza.” Annak az embernek, aki ezt a fokozatot elérte, az arhattá válás előtt már csak egy testetöltésre van szüksége.
- c. *anagamin*, „aki nem tér vissza”. Őt azért nevezik így, mert ha már ezt a fokot elérte, akkor el kell érnie az arhatságot abban az inkarnációban, vagy az azt követő mennyei életben.

Az arhat, „a tiszteletre méltó” az, aki megszabadította magát az élet kerekétől, és nem kell többé újraszületnie.

2. **A Bodhisattva (Bodhisattva) fokozat**. A Bodhisattva lemond az újra-nem-születés szabadságáról. Gyakorlati nyelven a nirmánakája testében marad. Ezen a módon megtartja tudását a világról azért, hogy segítsen rajta és leteszi a négy nagy fogadalmat:

- a. Megmenteni minden lényt.
- b. Elpusztítani az élethez való minden ragaszkodást.
- c. Ismerni és tanítani másoknak az igazságot.
- d. Másokat is a Buddhaság ösvényére vezetni.

Megjegyzés: Bár a hierarchiában a Bodhiszattva alacsonyabb fokon van, mint a Pratyeka Buddha, a népies vélemény a Bodhiszattvát önfeláldozása miatt magasabbra helyezi, mint a Pratyeka Buddhát.

3. A Pratyeka Buddha fokozat Az, aki megértette az okozatok láncolatát, a tizenkét nidánát. Minden tekintetben egyenlő a tökéletes Buddhával, de ő nem hirdeti a dhammát.

4. A Buddha fokozat. Az, aki elérte a célt, Tathágata („aki így elment”, valamint „aki így jön”), elérte a legfőbb végső megvilágosodást, birtokolván a három testet. (Lásd még NIRMA-NAKAYA alatt is.)

SZUBJEKTÍV

Tudatunk saját részeként merül fel. Például egy érzelem szubjektív, vagyis belső. Úgy tűnik, mintha az ember maga tapasztalná. Ezt a szót az objektív, vagy külsődleges ellentétéül használják.

Fejlődésünk folyamán sok olyan jelenségről, amit önmagunk részének (vagyis szubjektívnek) tekintettünk, kiderül, hogy valójában objektív jelenség. A mindennapi ember például teljesen azonosítja magát a fizikai testével. Amint előrehalad, rájön, hogy mi is a fizikai test, nevezetesen, hogy az csupán eszköz, amelynek segítségével a fizikai világban tevékenykedik. Amikor ehhez a tárgyilagos nézethez már eljutott, a fizikai test, mint valami rajta kívül létező dolog, objektívvé válik a számára.

TAMAS (TAMASZ)

Az anyag három benne rejlő tulajdonságának egyike – jelentése a tehetetlenség, nehézkesség. (Lásd még GUNÁK alatt is.)

TANMÁTRA

Szó szerint „ANNAK a mértéke”. Az ANNAK, vagy AZ, az isteni életet jelenti.

Ez a rezgési határ (tartomány) – az előírt hullámhossz –, amit a Logosz rögzít minden atom számára (fizikai, asztrális, mentális stb.)

TANTRÁK

Indiai könyvek a „mágiá”-ról vagy okkult tudományokról, amit csak magasan képzett tanító vezetése alatt szabadna használni.

TAO

Szó szerint „az Út.” Az Egy Valóság neve az ősi turáni és mongol vallásban.

TATTVA

AZ-ság. Az atom formája. A növekedés tengelyei. Valamely sík atomi anyaga. (Lásd még MONÁDI ESSZENCIA alatt is.)

TEJAS (TEDZSASZ)

„Tűz”, vagy „fény”. A látásnak megfelelő alapelem. (Lásd még ÁKÁSHA alatt is.)

TEOZÓFIA

Ez az elnevezés a „Theosophia” görög szóösszetételből származik, ami szó szerint „Isteni Bölcsességet” jelent. Ezt a nevet adták az i.sz. 3. században az alexandriai filozófusok az ősi bölcsesség-vallásnak, a rejtett bölcsességnek. Amint a név is magában foglalja, a teozófiai gondolat látókörre gyakorlatilag határtalan, vagy inkább csak az emberi felfogóképesség határai korlátozzák, amelynek köre viszont a fejlődés folyamán állandóan bővül.

A teozófia annyiban **filozófiai (bölcséleti)** jellegű, hogy a lét eredetével és Naprendszerünk, valamint a kozmosz fejlődésével foglalkozik, amelynek részei vagyunk. **Vallásos** jellegű annyiban, hogy erkölcsi törvényeket terjeszt elénk és megmutatja, hogyan lehet a szellemi fejlődést, kibontakozást gyorsítani, vagy késleltetni. Annyiban **tudományos**, hogy a dolgokkal és témákkal, mint a közvetlen tudás alanyaival foglalkozik és azokat a modern tudósok által elfogadott módszerekkel kezeli. **Misztikus** annyiban, hogy azt tanítja, az ember lényegében isteni és a szellemi kibontakozás

szigorú rendszere segítségével, végül elérheti az egyesülést létének Nagy Forrásával. E magasztos cél elérésének előfeltételül szükséges bizonyos rendkívüli szellemi képességek kibontakoztatása.

Mivel elismeri, hogy lényegében minden ember isteni, a teozófia az ember testvériségét tanítja, faji, vallási, kaszti, vagy színbeli megkülönböztetésre való tekintet nélkül. (Az utóbbi idők teozófiai megfogalmazásai szerint minden élet egysége alapján ezt a testvériséget minden előre is igyekszik kiterjeszteni. *A fordítók megjegyzése.*)

A gyakorlott teozófiai tisztánlátóknak a természet törvényei területén végzett gondos kutatásai a **karma**, az ok és okozat törvényének, valamint a **reinkarnáció**, az újraszületés törvényének a fejlődési rendszer alapvető elveiként való elfogadásához vezettek.

Ezen törvények természetes, szükségszerű következménye a szellemi kibontakozás kidolgozásában és a forma fejlődésével szoros összefüggésben a szellemi növekedés különböző fokozatain lévő ember fölötti lények hierarchiájának létezésében való hit. Ez a hit sok komoly tanulmányozó számára – olyanok számára, akik kibontakoztatták magukban a lét magasabb szintjeivel való kapcsolat képességét – bizonyossággá vált.

Az emberi múlt történetének kutatásában a teozófia kimutatta, hogy az ember jelenlegi fejlettségi fokát az élet, vagy tudat és a forma kettős fejlődésével érte el. Ez a folyamat az újraszületések hosszú sorozatát fogja át, amely addig folytatódik, amíg elérjük a jelen emberiségünk számára kijelölt szellemi haladás fokát.

A teozófiai tanításokat a következőkben lehet összegezni:

- Az ember halhatatlan szellem, akinek határtalan a kibontakozási képessége.
- Az életet adó princípium mindentudó és jótevő, üdvös.
- Minden ember saját sorsának ura és a boldogsághoz mindenki hozzájuthat, aki az isteni törvénnyel összhangba hozza magát.

TERMÉSZETSZELLEMEK

Nem emberi lények, akik az asztrális síkon és a fizikai világ éteri alsíkjaiban (halmazállapotaiban) vannak és élnek. Az ásványi, növényi, állati és emberi birodalmak formáinak építésével foglalkoznak. Ők a mesék „tündérei” és „manói”. (Lásd C. W. Leadbeater: „*Az asztrál sík*”, „*Teozófiai kézikönyv*” című írásait.)

TIZENKÉT TAGÚ OKSÁGI LÁNCSOLAT

Buddhista kifejezés. Ezek a következők:

1. Születés	7. Érintkezés
2. Öregség, betegség és halál	8. Az érzékek
3. Valamivé válás	9. Név és forma
4. Ragaszkodás	10. Tudatosság
5. Vágyódás	11. Cselekvés
6. Érzékelés	12. Tudatlanság

(Lásd még NIDANA alatt is.)

TOBOZMIRIGY

Ez a fizikai agyban a két félteke között lévő szerv, amelyet a biológusok elcsökevényesedettnek vélnek. Egyes feltevések szerint az ún. harmadik szem maradványa. Az okkult kutatások szerint a harmadik faj embereinek, a lemúriaiaknak volt még egy harmadik szemük. Ez a szerv arra hivatott, hogy a fejlődés folyamán újra felébredjen. Akkor az a szerv lesz, amely a gondolatot átviszi egyik agyból a másikba. Az okkult képzés magas fokain e szerv fejlődése felgyorsul és válaszol a mentális rezgésekre.

TRIÁD

Átmá-buddhi-manasz, a három legmagasabb emberi princípium, amelyek az ember halhatatlan részét képezik. Alsóbb hármasság is van, amely az alsóbb manaszt, kámát és a fizikai életerőt fog-

lalja magában. Más szavakkal a konkrét elmét (gondolatokat), a vágyat, valamint a tevékenységet. (Lásd még MONÁD alatt is.)

TUDAT

Tudat és élet szinte azonosak. A befelé fordult tudat: élet, a kifelé fordult élet: tudat, amelyek által bizonyos mértékű éber tudatossággal válaszolunk a környezetre és a behatásokra. Amikor az egy-ségre gondolunk, akkor a tudatot életnek nevezzük, amikor a sok-ságra gondolunk, akkor az életet tudatnak nevezzük. Az éber tudatosságban legalábbis kettősség van: az alany és a tárgy. A másokra vonatkozó éber tudatosság öntudatosságot feltételez, különben nem lehetne megkülönböztetést tenni. A kívülről jövő ösztönzések folytán a tudat öntudattá fejlődik. Miként az **involúció**, vagyis az egyedi lények leszállása az anyagba magában foglalja a tudat fokozatos kikapcsolását a lét finomabb világaiból, úgy az **evolúció (fejlődés)** az a folyamat, amely által az egyén fokozatosan ismét észleli a lét mind finomabb állapotait, ehhez hozzáadva saját tapasztalatainak éber tudatosságát, vagyis öntudatosságát.

(Ezzel a nehéz témával teljesen és világosan foglalkozik Annie Besant „*Tanulmány a tudatról*” című könyve, amelyből a fenti meghatározást is összegeztük.)

TUDATÁLLAPOTOK.

Négy tudatállapot van:

1. Az éber tudat, vagyis jágrat (dzságrat) (fizikai tudat).
2. Az „álom”-tudat, vagyis svapna (szvapna), (asztrális és alsóbb mentális tudat).
3. A „mély alvás”-tudat, vagyis sushupti (szushupti), (felsőbb mentális és buddhikus tudat).
4. Még mélyebb tudatállapot, amit turíya-nak (turíja) neveznek (nirvánikus tudat).

(Lásd még Annie Besant: „*Bevezetés a jógába*” című könyvét, amelyből a fentieket összegeztük, valamint ugyanezen szerzőtől „*Tanulmány a tudatról*” című könyvet is).

TURÍYA (TURÍJA)

Az istenivel való tudatos egyesülés állapota, amelyet csak magas szintű szellemi kibontakozottságon lévők érnek el. Nirvána. A megnyilvánuláson túl lévő állapot. (Lásd még TUDATÁLLAPOTOK alatt is.)

UPÁDHI

Tudathordozó eszköz. Upádhi valamely szervezetre, vagy formára vonatkozó általános kifejezés. „Hatások természetével bíró bármilyen tárgy, a Legfelsőbb ÉN ezen megnyilvánulása számára upádhi.”

Ezt a kifejezést rendszerint azon testekre alkalmazzák, amelyeken át az ember tudata önmagát kifejezi. Az upádhi a tudat különböző szintjeivel függenek össze. Az upádhi által kerül az ember ezen szintekkel kapcsolatba és képes azokban cselekedni, valamint belőlük tapasztalatokat kivonni. Az upádhi csak azért jönnek létre, hogy a jívátma (dzsíátma), vagyis az egyéni ember céljait szolgálják. A szellem képtelen lenne ezen világokban tapasztalatokat szerezni, ha nem lenne azok anyagából összetett tudathordozó eszköze.

Az öt érzékszervvel ellátott fizikai test az upádhi, amely által a fizikai szinten, az asztrális az, amelyen át az asztrális világból szerzünk ismereteket, és így tovább.

UPANISHAD

A Vedákról szóló misztikus tanulmányok, amelyek az exoterikus és az ezoterikus értelmezések között helyezkednek el.

UPARATI

Tolerancia.

VAIRÁGYA

(Vai = nélkül, rága = szenvedély.) Szenvedélytelenség.

VAYU (VAJU)

Levegő. A tapintásnak megfelelő alapelem. (Lásd még ÁKÁSHA alatt is.)

VEDÁK

A hinduk ősi szanszkrit írásai. Mantrákat vagy verses himnuszokat és prózai értekezéseket tartalmaznak.

VEDÁNTA

A nagy hindu bölcséleti iskolák egyike, amely minden más rendszernél közelebb áll a bölcsesség-valláshoz. A vedánta bölcséletben az ÉN az EGY, mindenütt jelenlévő, az egyedüli valóság. Az ÉN lét-tudat-üdvösség, vagyis SAT-CHIT-ÁNANDA (SZAT-CSIT-ÁNANDA). Az ÉN – mivel tudat, – korlátozásokat képzel el, amelyekből forma, változatosság keletkezik. Az anyag az ÉN-re saját akaratából kivetett korlátozás. Mivel az ÉN meg akar nyilvánulni, a megnyilvánulás bekövetkezik.

A vedánta elfogadja a szánkhja purushákat, de azt állítja, hogy azok csak az EGY ÉN tükröződései, amint tevékenységével kiárasztja őket.

A Legfelsőbb ÉN tudata az egyéni Én-ben a tudás képességévé válik; az üdvösségből a boldogság utáni vágy lesz – az ennek elérésére való elhatározást akaratnak nevezzük.

A tudás, a cselekvés, az akarat képessége az Egyetemes ÉN lényeges tulajdonságainak visszatükröződései az egyéni Én-ben.

A szánkhja bölcsélet szerint purusha a szemlélő, a vedánta bölcsélet szerint az ÉN az egyedüli cselekvő, minden egyéb májává (májá), vagyis káprázat. A szánkhja a tudós nézete; a vedánta a metafizikusé. Az Egységet keresi, amelyben minden különbözőség gyökeredzik.

(A fentieket Annie Besant: „*Bevezetés a jógába*” című könyvéből összegeztük.)

VEHIKULUM

(Tudathordozó eszköz.) Az a közvetítő, amely által tudást lehet átadni, vagy valamely finomabb elemet a durvábbal érintkezésbe hozni.

VIDYÁ (VIDJÁ)

Tudás. A „vid”, tudni gyökből.

VISHNU

A megtartó, fenntartó. A hindu Szentháromság Második Személye.

VIKSHIPTA

Mentális szórakozottság vagy izgatottság. (Lásd még ELME- FOKOZATOK alatt is.)

VIVEKA

Megkülönböztető képesség. (Lásd még ELME-FOKOZATOK alatt is.)

VRITTI

Az elme „léte”. A módok, amelyekben az elme létezni képes. (Lásd még ELME-FOKOZATOK alatt is.)

YOGA (JÓGA)

Egyesülés. A szellemi képzés azon rendszere, amelynek végső célja az Istennel való egyesülés.

A jógában a megvalósítás az elme fölötti teljes uralmat és a fizikai életben a legszigorúbb fe-
gyelmet és tisztaságot igényli. Ezáltal a jógi kiterjeszti egyéni tudatának határait és öntudatosan
fogja fel egységét minden élővel. Ezen túl teljesen függetlenné válik az alsóbb eszközeitől. A fizikai
tudathordozó eszközére vonatkozóan ez azt jelenti, hogy akarata szerint hagyhatja el a fizikai testét
és finomabb eszközeiben tetszése szerint közlekedhet.

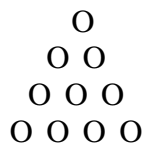
(A tanulmányozónak ajánljuk, hogy Annie Besant: „*Bevezetés a jógába*”, valamint I.K. Taimni:
„*A jóga tudománya*” című könyveket is tanulmányozza.)

YOGI, vagy YOGIN (JÓGI vagy JÓGIN)

Aki a jóga-gyakorlatokat végzi.

YUGA, vagy YUG (JUGA, vagy JUG)

Korszak, vagy idő ciklus.

KIEGÉSZÍTÉS

PSZICHOLÓGIAI FOGALMAK KIS GYŰJTEMÉNYE

ÁTTÉTEL (TRANSZFERENCIA)

A pszichoanalízis kifejezése. Valamely, a gyermekkorban kialakult érzelem, vagy attitűd, ami egykor egy másik személlyel szemben alakult ki. A pszichoanalitikus helyzetben a terápia hatására a terapeutával szemben alakul ki ugyanez az érzelem. Ezt az áttolt érzelmet befolyásolva eleméz és alakít az analitikus.

Az áttétel lehet valamely absztrakt érzelmi tárggyal való mentális helyettesítés is. Ha a tudati állapot túl elvont ahhoz, hogy képesek legyünk vizualizálni, akkor valamely látható tárgy, ami szimbólumként működik, nem tudatosan helyettesíti az elvont fogalmat.

A TUDATTALAN FELSZÍNRE KERÜLÉSE

A tudattalanból származó elfojtott gondolatok, érzelmek, impulzusok természetükből adódóan igyekeznek a tudatba kerülni. Mivel a cenzúrának köszönhetően nem kerülhetnek a felszínre, kerülő úton jutnak oda álmok, szimbólumok (pl. a betegség, mint szimbólum) segítségével. (Lásd még CENZÚRA alatt is.)

CENZÚRA

Az elfojtás folyamatának megszemélyesítése. A tudatos azon része, amely minden számára elfogadhatatlan dolgot a tudattalanba taszít. Ezáltal a nem kívánt gondolatainkkal, létező, de így nem tudatos tulajdonságainkkal nem kell szembesülnünk. Az elfojtás előnye, hogy így szembe tudunk nézni az élet más kihívásaival, önértékelésünk magasabb lesz. Hátránya, hogy a gondolatok tudattalanban tartása folyamatosan pszichés energiát használ, aminek hiánya egyéb területeken jelentkezik, pl. a kezdeményezőkészségnél, kreativitásnál. (Lásd még KOMPLEXUS, ELFOJTÁS alatt is.)

EGO

(Freud alapján.) A psziché funkcionális felépítésére vonatkozó felosztásának eleme – SUPE-REGO, EGO, ID, azaz FELETTES ÉN, ÉN, ÖSZTÖNÉN, – amelyben az ego (én) a felettes én által diktált szabályok és az ösztön-én által sugallt vágyak között egyensúlyoz és egészséges esetben uralkodik. Megkülönböztetendő a teozófiában használt Ego kifejezéstől.

ELFOJTÁS

A tudatos elme által nem elfogadott gondolatok, emlékek, élmények kizárása a tudatból. Ezen az elfojtott tartalmak jelenléte a tudattalanban káros hatást fejt ki a fizikai egészségre, bár a tudatot a felszínen megkímélik a konfliktusoktól. A pszichoanalízis azzal foglalkozik, hogy ezeket a tudattalan tartalmakat a tudatba emeli, felszínre hozza és megfosztja a személyt a hozzájuk kapcsolódó büntudattól. A tudattalan tartalmak felszínre hozatala nem veszélytelen, a személyt először képessé kell tenni az ebből eredő, vagy az éppen elfojtott konfliktus kezelésére. Ha egy tudattalan konfliktust, vagy komplexust (lásd még KOMPLEXUS alatt is) tudatosítunk, rengeteg pszichés energia (lásd még LIBIDÓ alatt is) szabadul fel, hiszen ezeknek a tudattalanban való megkötésére folyamatos energiára van szükség.

GONDOLAT-REFLEX FOLYAMAT

Ennek során egy gondolat megvalósul, vagy adott esetben megvalósítja önmagát. Az érzés, hogy le kell esnünk, ha magasan vagyunk, vagy egy dolognak le kell esnie, ha magasan van, ennek köszönhető. (A mai pszichológiában használnak egy kifejezést – önbeteljesítő jóslat, – amely jelentésében hasonlít ehhez. Ha például a vizsgáztató tanár azt gondolja valamely diákról, hogy az igen jól fog teljesíteni a vizsgán, ez kihat a diák gondolataira és ettől valóban emelkedik a teljesítménye. – *A fordító megjegyzése.*) A gondolat-reflex folyamatoknak óriási a jelentősége az önszuggesztióval való kezelésben. **Baudouin** viszont elhatárolja a szuggesztió jelentésétől.

HETERO-SZUGGESZTIÓ

Más által valamely személy tudattalan elméjére gyakorolt hatás. Meg kell különböztetni az önszuggesztiótól. Erre a fogalomra sokszor egyszerűen a szuggesztió kifejezést használják. A hipnózis ennek segítségével működik.

INDIVIDUÁCIÓ

Jung szerint a személyiségfejlődés az individuáció révén valósul meg. Ez a folyamat, amelyben a külvilág felé mutatott személyiségünk, a szerep (kezdetben ez a tudatos, így ezt tekintjük önmagunknak) közeledik valódi énünkhöz. Ennek során a személyiség elfojtott részét fokozatosan a tudatba fogadjuk. Pl. az introvertált személy személyisége extrovertált részét is kezdi kidolgozni, így a két végletből személyisége egy integrált egészet képez, ami fejlődésének alapfeltétele. Igen fontos, hogy személyiségünk maskulin és feminin oldalához tartozó tulajdonságok egyaránt megjelenhessenek repertoárunkban, pl. az alkalmazkodási képesség (feminin) és a környezet hatékony átalakításának képessége (maskulin). Ez a **jin** és a **jang** egységéhez hasonlít. A személyiségünk megnyilvánult és addig elfojtott részének integrálása az individuáció.

KÉNYSZERGONDOLAT

Erős késztetés, ami a tudatban tart, a tudatba kényszerít egy gondolatot. (Lásd még KÉNYSZERNEURÓZIS alatt is.)

KÉNYSZERNEURÓZIS

A kényszer egy bizonyos elkerülhetetlen késztetés, hogy a személy megtegyen valamit, aminek látszólag semmilyen oka nincs. Ezek rendszerint olyan elviselhetetlen gondolatok keltette szorongás csökkentésére szolgálnak – sajnos csak átmeneti eredménnyel – amelyek a személy figyelmébe fura-
rakodnak. Ez a kényszeres gondolat, amit kényszeres cselekvéssel próbál a személy semlegesíteni. Pl. gyilkossági gondolatok, amiért az ember bűnösnek érzi magát, ezért kényszeres kézmosásba kezd. Ezt a betegségkört nevezik kényszerneurózisnak. Fontos megjegyezni, hogy a személy az egész folyamat alatt tudatában van a dolog abszurdításának.

KOMPLEXUS

Érzelmi eredetű gondolatok, amelyek részlegesen vagy teljesen a tudattalanba kerültek az elfojtás, a tudatos elme cenzúrája révén. Ezek az elfojtott gondolatok folyton a tudatba törésre igyekeznek és jelentős hatással vannak a személyiség nagy részére. Érdekesség, hogy csak a cenzúrát megkerülve, becsapva képesek bizonyos időre a tudatba kerülni, pl. álmokban a szimbólumok révén, vagy betegségben, ami szintén létezésüket, jelenlétüket szimbolizálja.

KONCENTRÁCIÓ

A figyelem egy dologra összpontosítása, fókuszálása. A hipnóziskutatók használják az önhipnózis állapotának elérésére, mivel az egy dologra irányuló kitartó figyelem segítségével az elmét tudatosan elcsendesíthetjük.

„A figyelem önkéntes koncentrációja igen nehéz szellemi erőfeszítés. Ennek fejlődése két dologtól függ: az agy képességeinek fejlettségétől, valamint az erőfeszítés időtartamától.” H. A. **Parkyn**.

A koncentráció lehet aktív, vagy passzív. Az első az akaratunktól függ. A második nem igényel erőfeszítést. A figyelem egyszerűen megragad valamin és ez az állapot akarat nélkül is fennmarad.

KONTENCIÓ

Baudouin a következőképpen határozza meg: „A figyelem pszichológiai megfelelője, mínusz az erőfeszítés. ... Egyes szerzők ezt az állapotot koncentrációnként határozzák meg.” Lásd még a passzív koncentrációra vonatkozó fenti megállapítást is.

LIBIDÓ

Pszichés energia. **Freud** szerint minden emberi energia pusztán a szexuális ösztönre vezethető vissza – ez a szexuális energia a libidó. Ezzel nem minden pszichológus ért egyet. **Jung** például a libidóhoz tartozónak tekint minden pszichés energiát. Libidó éppúgy van a tudatos és a tudattalan elmében. A két tudati szinten lévő libidó gyakran összeférhetetlen, ilyenkor csökken a teljesítmény

és az idegrendszer zavarai jelennek meg, mentális betegségek keletkezhetnek. (Lásd még KOMP-LEXUS alatt is.)

ÖNSZUGGESZTIÓ

Az ember saját szándékos hatása a tudattalanra. – „Minden gondolatot az ember ültet saját magába.” **Coué.**

PASSZIVITÁS

A hetero-szuggesztióknak való kiszolgáltatottság, vagy befogadóképesség. A mai pszichológiában inkább a hipnoábitást, azaz hipnotizálhatóságot használják. A passzív tudati működésű emberek ezen a módon is sokkal befolyásolhatóbbak.

PSZICHOLÓGIAI TÍPUSOK

Az ember általában a szerepeivel azonosítja önmagát, amit élete körülményei alakítottak ki. **Jung** szerint két alapvető típus létezik: az **extrovertált** és az **introvertált**. Az előbbi alapvetően befelé fordulást jelent, míg az utóbbi a kifelé fordulást. Az introvertált személyt a belső folyamatai határozzák meg, míg az extrovertált inkább igényli a külső környezet támpontjait.

SÉMA

„Töredékes vagy egyszerűsített megfelelője az érzékeléseknek, érzelmeknek, érzületeknek, emlékeknek, emlékképeknek és egyéb mentális jelenségeknek.” **Baudouin.**

A pszichológiában bármilyen valós tárgyról, személyről, vagy történésről agyunkban kialakult reprezentációt nevezük sémának.

SZUBLIMÁCIÓ

Alacsonyabb rendű energia feldolgozása és magasabb célokra való felhasználása, pl. szexuális energia felhasználása a kreatív művészetben. A szublimáció jelenti még egyes konfliktusok, vagy akár komplexusok ideális feldolgozását is, amelynek során a felszabaduló energia a konfliktus analógiájának megfelelő területen kialakuló képességekben nyilvánul meg.

SZUGGESZTIBILITÁS

Az önszuggesztióra és a hipnózisra való válasz-képesség.

SZUGGESZTIÓ

„Az a tevékenység, amellyel gondolatokat kényszerít valaki egy másik ember elméjébe.” **Coué.**

TUDATELŐTTES

Az elme egyik funkcionális része, amely valahol a tudattalan és a tudatos között fekszik. Olyan emlékeket tartalmaz, amelyek csak erős ingerléssel hozhatók felszínre, azaz a tudatba.

TUDATALATTI

Erre a kifejezésre még használatos a TUDATTALAN is. Az elme azon része, amelyet az éber tudatos elme kizárt magából. Ez ellenőrzi a test automatikus működését. Az elfojtott tartalmakon kívül ugyanis tudattalan pl. a bélmozgások működése, vagy a légzés, aminek normális esetben semmi keresnivalója nincs a tudatban, hiszen annak figyelmi kapacitását igencsak lerontaná. Itt tárolódik minden, a tudatból lesüllyedt emlék, valamint az elfojtott vágyak, érzelmek (lásd még ELFOJTÁS alatt is). A tudattalan működése alapvetően ösztönszerű, hedonista.

Az önszuggesztió célja, hogy egészségmegőrző gondolatokat építsünk a szokásainkba, amelyekkel az elmének ezt a területét, azaz a tudattalant befolyásoljuk. A pszichoanalízis célja pedig, hogy az elfojtott egészségkárosító, vagy etikátlan tartalmakat a tudattalانبól a tudatba emelje, ahol az egyén képes megküzdeni velük és legyőzni őket.